

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΑΡΙΣΤΟΥΧΟΥ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΩΗΝ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Γ' ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ
ΚΑΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

(1909 - 1935)

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ
ΒΡΑΣΙΔΑ ΠΑΝ. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ

Έρμανουήλ Μπενάκη 88
ΑΘΗΝΑΙ 1935

ΤΑΧΥΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

BK
K 343α

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334258

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

I. Σπουδαί. Τὰς γυμνασιακάς μου σπουδὰς διήκουσα ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ τῷ Β' Βαρβακείῳ, εἶτα ἐνεγράφημ ἐἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Μετὰ διειτῇ φοίτησιν μετενεγράφημ ἐἰς τὴν Φιλοσοφικὴν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησα τῷ 1912 καὶ τῷ 1915 διωρισθὴν καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ 1923, ὅτε ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἠναγκάσθην νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τοῦ Γ' Γυμνασίου. Μεταβάς εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὅρος διηύθυνα ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ Κοινοτικά καὶ ἐπετυχὸν νὰ συντελεσθῶσι πολλὰ τὰ καλὰ καὶ ἡ Ἀθωνιάς σχολή, ἐν ἣ καὶ ἐδίδαξα. Τῷ 1935 ὑποβαλὼν τὴν ἐνοῦσίμὸν μου διατριβὴν «Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ Νέα Ἀκαδημία αὐτῆς, ἡ καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων καὶ ἡ ἐγγραμμάτισις τῆς γλώσσης αὐτῶν», ἀνεκηρύχθην παμψηφεὶ διδάκτωρ τυχὼν τοῦ βαθμοῦ ἄριστα.

II. Ἐπιστημονικὴ δρασίς. Ἀπὸ 30ετίας ἀναδιφῶ τὰς χειρογράφους βιβλιοθήκας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅπως καὶ τὰς τῶν Μετεώρων, τῆς Ἐθν. βιβλιοθήκης, τῆς Βουλῆς κλπ. ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Τῶν ἐν αὐταῖς ἐρευνῶν προϊόντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι αἱ ἐκδοδομένα καὶ κατωτέρω σημειούμενα συγγραφαὶ 16 καὶ ἐπιστημονικαὶ διατριβαὶ 30. Ἀλλ' αἱ δημοσιεύσεις αὗται εἶναι ἐλάχιστον μέρος τῶν ἐμῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἐργασιῶν, ὧν χάριν ἠναγκάσθην νὰ καταφύγω καὶ εἰς κώδικας τῆς Πάτμου καὶ τῶν Εὐρώπῃ βιβλιοθηκῶν, αἵτινες μένουσιν ἀνέκδοτοι. Τούτων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἐξῆς ἔτοιμοι σχεδὸν πρὸς ἔκδοσιν ἀπὸ 20ετίας παρασκευαζόμεναι καὶ περιλαμβάνουσαι ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 12.000 σελίδας.

Α'. Ἱστορικὰ καὶ Βυζαντιολογικά.

1. Ἱστορία τοῦ Ἀθῶ εἰς τρεῖς τόμους.

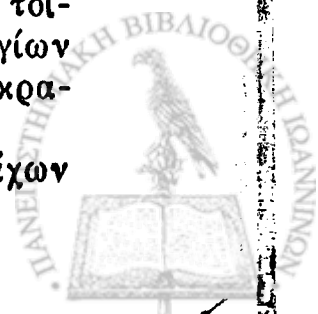
2. Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ τόμοι τρεῖς

Μόνον ὁ πρῶτος ἐξεδόθη (βλ. Ἀναγραφὴ ἀριθ. 1).

3. Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Μεγίστης Λαύρας, περὶ τὰ 300 χρυσόβουλβα, σιγίλλια, πατριαρχικά γράμματα, φιοράνια κ.λ.π.

4. Κῶδιξ Ἀδελφαταρίων τῆς μονῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ ΙΔ'—ΙΕ' αἰῶνος, περιέχων μοναστηριακάς πράξεις περὶ ἐκχωρήσεως τῶν κελλίων καὶ καθισμάτων εἰς ἀδελφούς. Ὁ κῶδιξ εἶναι πολύτιμος ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως· διότι εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν σωζομένων τοιούτων ἐν Ἀθῶ καὶ διαλαμβάνει περὶ πολλῶν ἀρχιερέων καὶ λογίων τοῦ Βυζαντίου καταφυγόντων αὐτόσε μετὰ τὴν πτώσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ κείμενον σχολιάζεται πολυειδῶς.

5. Διήγησις περὶ τῶν εἰς Ἀθῶ τὸ πάλαι ἐπιδραμόντων Βλάχων

καὶ περὶ τῶν ἐπιστολῶν Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ Νικολάου Πατριάρχου.

6. Ἱστορία τῆς Προβάτας καὶ Ἀμαλφηνοῦς καὶ τῶν ἄλλων κελ-
λίων τῆς Λαύρας μετὰ παραθέσεως τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ ἀρ-
χαίων ἐκχωρητικῶν ὁμολόγων (εἶναι ἐν ὄλῳ 50 κελλία ἤτοι μονύδρια).

7. Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῶν Μονῶν τοῦ Ἀθῶ μὴ συμπε-
ριληφθέντων ἐν τοῖς τοῦ Λάμπρου Καταλόγοις, τόμος Β'.

8. Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῶν θεσμῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

9. Ἱστορία τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας (960—1935).

10. Ἱστορία τῆς ἐν Ἀθῶ Μονῆς τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου.

11. Τὸ πολυθρύλητον ζήτημα τῆς ἀγορᾶς τῶν Καρυῶν. Ἱστορία
καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα.

12. Ἱστορία τῆς ἐν Ἀθῶ Μονῆς τοῦ Ἀγίου Διονυσίου.

13. Ἱστορία τῆς ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει Μονῆς τοῦ Καρακάλου.

14. Ἱστορία τῆς ἐν Μακεδονία Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης.

15. Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

16. Συλλογὴ ἐπιγραμμάτων βυζαντινῶν θρησκευτικοῦ περιεχομένου,
τοῦ Νεοφύτου Προδρομικοῦ καὶ ἄλλων εἰς βυζαντινὰ μέτρα.

17. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς
Ἀχρίδος.

18. Περὶ τοῦ ἐν Ρουμανία Ἑλληνισμοῦ

(συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Βαλκανικῶν λαῶν).

19. Μιχαὴλ Δούκα Ἀποκαύκου, Λόγος περὶ βασιλείας

(ὁ συγγραφεὺς παρ' οὐδενὸς μνημονεύεται).

20 Περὶ τῆς διασπορᾶς τῶν Σουλιωτῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ.

21. Κατάλογος ἐπισκόπων καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μεταβολῆς τῶν
θρόνων τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος.

22. Ἱστορία τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

23. Ἱστορία τῆς ἐν Βοιωτία μονῆς τοῦ Σαγματᾶ.

24 Περὶ τῶν κορυφαίων τῶν Ἡσυχαστῶν ἐν Ἀθῶ καὶ τῆς Σκήτης
τοῦ Μαγουλᾶ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς μονῆς Ἰβήρων.

25. Περὶ Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου ἐξ ἀνεκδότων πηγῶν.

26. Ἀρχὴ καὶ ἔννοια τῆς γεωργίας πρὸς τοῖς ἀρχαίοις

(μέρος μόνον ἐδημοσιεύθη βλ. Ἀναγρ. ἀριθ. 22).

27. Ἡ μεγάλη λιτανεία τοῦ Πρωτάτου καὶ ἡ περιφορὰ τῆς εἰκόνης
τοῦ Ἀξίου ἐστὶν (ἐξ ἀνεκδότου κώδικος).

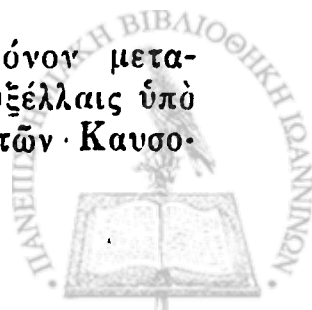
28. Τὰ κειμήλια τοῦ Πρωτάτου καὶ τῶν Πατριαρχείων κατὰ τὰ
τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

29. Τὰ πάτρια τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

Β'. Βιογραφίαι.

30. Βίοι Ἀγιορειτῶν ἁγίων, ὧν τινων ἐξεδόθησαν μόνον μετα-
φράσεις εἰς ἀτλοελληνικὴν (τούτων δημοσιεύονται ἐν Βρυξέλλαις ὑπὸ
τῶν Βολλανδιστῶν οἱ τῶν ἁγίων Μαξίμου καὶ Νήφωνος, τῶν Καυσο-
καλυβιτῶν) (βλ. Ἀναγραφὴ, σ. 30—31).

31. Βίος Νεοφύτου διδασκάλου τοῦ Καυσοκαλυβίτου.

32. Βίος Εὐγένιου τοῦ Βουλγάρου μετ' ἀνεκδότων ἐπιστολῶν.

33. Βίος, δοῦσις καὶ ἐπιστολαὶ Ἀλεξ. Λυκούργου ἀρχιεπισκόπου Σύρου καὶ Τήνου.

Ἐδημοσιεύθη μόνον μέρος ἐν Θεολογίᾳ (βλ. Ἀναγραφὴ ἀριθ. 28).

34. Βίος καὶ συγγράμματα ἀνέκδοτα Μακαρίου Μακρῆ ἡγουμένου τῆς ἐν Κων/πόλει Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος.

35. Βίος καὶ συγγράμματα ἀνέκδοτα Δημητρίου Χατζηπολυζῶν Ἀγραφιῶτου, διδασκάλου ἐν Τεργέστη.

36. Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος ὡς ἱατρὸς καὶ βοτανολόγος.

37. Βίος Θεοδώρητου προηγουμένου Λαυριῶτου, τοῦ Ἰωαννίτου.

Γ'. Λεξικογραφικὰ καὶ Γλωσσολογικά.

38. Τὰ βοτανικὰ γλωσσάρια 25 τὸν ἀριθμὸν δίγλωττα καὶ πολὺγλωττα (καὶ εἰς 8 γλώσσας) κατὰ διαφόρους κώδικας ἀπὸ τοῦ Ζ'—ΙΘ' αἰῶνος χρονολογούμενα (βλ. Διοσκορίδαιοι μελέται καὶ ὁ λαυριωτικὸς κώδιξ κ. τ. τ., σ. 43—52 ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν βοτανικῶν τούτων γλωσσισιῶν). Ἵνα πινακκευίσω ταῦτα πρὸς ἐκδοσιν ἡναγκάσθην νὰ διεξέλθω πᾶσαν σχετικὴν πρὸς αὐτὰ ἐργασίαν, ὥστε ἐκ τῶν μελετῶν τούτων ἀπετελέσθῃ τὸ

39. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Βοτανικῆς, γεωπονίας, ἱατρικῆς, φαρμακολογίας, ἀλχημείας, ὀρυκτολογίας καὶ τῶν συναφῶν ἐπιστημῶν.

Ὡς πηγὰς καὶ βοηθήματα εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦτο ἔχω περὶ τὰ 3000 συγγράμματα. Ἡ βιβλιογραφία τούτων ἀποτελεῖται ἐκ 15 τυπογρ. φύλλων.

Ὡς εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦτο ἐξεπόνησα τὸ ἐξῆς ἔργον:

40. Τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν καὶ ἡ ἀξία τῶν πηγῶν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις ἡμῶν (10 τυπογρ. φύλλα). Ὡς βοήθημα διὰ τὰ συνώνυμα τῶν φυτῶν, ὧν ἔχω συλλέξει ὁλόκληρον τὸν θησαυρὸν, μετέφρασα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τὸ περισπούδαστον βιβλίον τοῦ Β. κτορος Hehn, Kulturpflanzen und Haustiere κ. τ. λ. μελέτη γλωσσολογικὴ (ἐξεδόθη μόνον ἡ εἰσαγωγὴ βλ. Ἀναγραφὴ ἀριθ. 21).

41. Λεξιλόγια δι᾿ ἅρῳα τοῦ Ἀγίου Ὄρους, τῆς νήσου Ἰμβρου, τῆς Μερσινίας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

42. Συλλογὴ λέξεων Ἀλβανικῶν ἀπαντωμένων καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ.

Δ'. Λαογραφικά.

43. Πλήρης συλλογὴ τῶν βυζαντινῶν αἰνιγμάτων μετὰ παρατηρήσεων περὶ τῆς σημασίας καὶ προελεύσεως αὐτῶν, τῶν μέτρων καὶ τ. τ.

44. Συλλογὴ βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων χρησμῶν.

45. Συλλογὴ μυχειῶν τῶν βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων χρόνων.

46. Ἀλβανικὴ Λαογραφία (κυρίως ᾄσματα καὶ διηγήματα).

47. Τὰ ἱατροσόφια (περιγραφὴ 50 περίπου ἐξ αὐτῶν καὶ ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου μετ' ἀποσπασμάτων τῶν πλέον περιέργων).

Ε'. Ἐκκλησιαστικά καὶ Θεολογικά.

48. Περί τοῦ εἵδους τῆς θεοπνευστίας τῶν Ἀγίων Γραφῶν.

Τὸ ζήτημα εἶναι ἄλυτον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Διακρίνω ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ δύο στοιχεῖα, τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον. Τὰ σπουδαιότερα τῆς πραγματείας πορίσματα ἐξέδωκα ἐν ταῖς Ἀλβανικαῖς μελέταις (σ. 136—151. βλ. Ἀναγρ. ἀριθ. 8).

49. Ἱστορία τῶν σχέσεων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μέχρι σήμερον, καὶ περὶ τῶν πρὸς ἔνωσιν ἀποπειρῶν.

50. Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου Κατηχήσεις ἀνέκδοτοι μετὰ πλήρεις περιγραφῆς καὶ ἐλέγχου τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένων.

51. Περί παραδείσου, ἱστορικῆ καὶ τοπογραφικῆς πραγματεία.

52. Συλλογὴ πλήρης τῶν διστιχῶν ἱαμβικῶν τοῦ μηνολογίου Χριστοφόρου τοῦ Μιτυληναίου (ἐπὶ τῇ βάσει δύο σωζομένων ἀρχαίων κωδικῶν ἐν συνεχείᾳ περιεχόντων αὐτά, πρὶν ἢ διασπαρῶσιν εἰς τὰ εἰς τὰ ἔντυπα Μηναῖα, ἐν οἷς τὰ πλεῖστα εἶναι ἐσφαλμένα).

ΣΤ'. Φιλοσοφικά.

53. Πραγματεία φιλοσοφικὴ περὶ Θεοῦ, ψυχῆς καὶ κόσμου.

54. Περί ἀθανασίας ψυχῆς.

55. Πραγματεία περὶ τῆς Ἱστορίας ὡς ἐπιστήμης.

Οἱ ἱστορικοὶ νόμοι καὶ τὸ σύστημα τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας ἀπορρίπτονται νῦν ὑπὸ τῶν ὀρθολογιστῶν ἐρευνητῶν τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, καὶ ἀποδέχονται οὗτοι τὴν Ἱστορίαν ὡς ἀναγραφὴν ἀπλῶν συμβεβηκότων, ὥστε καταντᾷ νὰ ἀρῶνται αὐτὴν ὡς ἐπιστήμην. Ἡ ἡμετέρα ἀνακάλυψις σπουδαίου νόμου φυσικοῦ καὶ κοσμολογικοῦ ἑδραίωνει τὴν Ἱστορίαν ὡς ἐπιστήμην καὶ συμβιβάζει τὰ διάφορα φαινόμενα πρὸς τὴν πορείαν τοῦ κόσμου.

Ζ'. Διάφορα.

56. Βιβλιογραφία Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας.

Ἐξεδόθη μόνον τὸ ἥμισυ τῆς ὕλης (βλ. Ἀναγρ. ἀριθ. 5).

57. Περίπλους τῆς Μεσογείου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Ἡ γεωγραφία αὕτη εἶναι σπουδαία· διότι ἔχει καὶ τὰς ἀρχαίας τυπωνυμίας παρὰ τὰς νέας μετ' ἀρχαιολογικῶν παρατηρήσεων.

Καταχωροῦνται ἀπὸ ἀκριβὴς ἐξέλιπον ἀναγραφὴν τοῦ 1935 ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τῶν πλεῖστα ἔχον ἐκδόθῃ, ἀλλὰ μὴν ἀκριβῶς.

Α'. ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ

1. 'Ιστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ. Ἀθωνῖται, τόμ. Α' μετ' εἰ-
κόνων. Θεσσαλονίκη, τύπ. Ἀκουαρόνη, 1929, 8ον, σ. η', 248 '.

Ὁ τόμος οὗτος περιέχει :

α') Εἰσαγωγὴν ἥτοι περὶ τῆς ἐννοίας καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἀ-
σκήσεως ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῆς θαυμασίας
τῶν ἀσκητῶν δράσεως σ. 1—38.

β') Περιγραφὴν τῆς ἀρχαίας Σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων
σ. 39—65.

γ') Βίους κατ' ἐπιτομὴν Καυσοκαλυβιτῶν ἁγίων, κτιτόρων τῆς
Σκήτης, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωζομένων κωδίκων μετὰ προλεγομένων
καὶ πολλῶν σημειώσεων ἱστορικῶν καὶ τοπογραφικῶν σ. 66—137.

δ') Τὰ ἐπίσημα τῆς ἰδρύσεως καὶ διοργανώσεως τῆς Σκήτης ἔγ-
γραφα, 55 τὸν ἀριθμὸν ἅπαντα ἀνέκδοτα μετὰ ἀναλύσεως καὶ ἐπεξηγη-
ματικῶν σημειώσεων σ. 138—242.

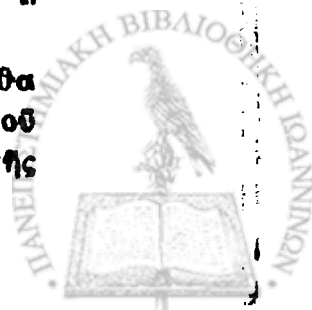
(Ἐπονται ἕτεροι δύο τόμοι διὰ τὰς λοιπὰς 11 Σκήτας τοῦ Ἀ-
θω ἑτοιμοὶ πρὸς ἔκδοσιν).

Πάντες οἱ μέχρι τοῦδε περὶ Ἀθω συγγραψάμενοι μόνον περὶ
τῶν Μονῶν διέλαβον, οὐδεὶς δὲ ἐπέστησεν τὸν νοῦν εἰς τὸν ἀσκητι-
σμόν, ὅστις προηγήθη καὶ ἐν τῷ Ἀθῷ, καὶ ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν καὶ τὸ
ιδεῶδες τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῇ βᾶσει
ἀνεκδότων πηγῶν καὶ ἐπανελημμένων τοπικῶν ἐρευνῶν.

Κρίσεις ἡμετέρων.

Ἐν προοιμίῳις ὡς πρὸς τὰς κρίσεις διαδηλοῦμεν, ὅτι ἐν τῇ
ἐρήμῳ τοῦ Ἀθῶνος διαβιοῦντες, οὔτε τὴν εὐκαιρίαν εἶχομεν οὔτε καὶ
τὴν διάθεσιν νὰ διαφημίσωμεν, ὡς πρῶττονσι πάντες οἱ συγγραφεῖς,
τὰ ἔργα ἡμῶν, ἅτε οὐδεμίαν εἰς τοῦτο διεβλέπομεν ἀνάγκην. καὶ οἱ
μὲν ἐκ τῶν Ἑλλήνων κριταὶ ἦσαν συνδρομηταὶ εἰς τὸ βιβλίον, οἱ δὲ
ξένοι ἐζήτησαν καὶ ἀπεστείλαμεν αὐτό. Γνωρίζομεν βεβαίως ὅτι ἐν τῇ

¹ Σημειωτέον, ὅτι ἅπαντα τὰ ἔργα ταῦτα ἐγράφησαν ἐν Ἀθῷ ἔνθα
μετὰ τὴν παραίτησίν μου ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1923 ἀπὸ καθηγητοῦ
τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Γ' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου ἐγκατεστάθην, τῇ βοήθειᾳ τῆς
ιδιωτικῆς μου βιβλιοθήκης καὶ τῶν διαφόρων σημειωμάτων.

Εὐρώπῃ ὑπάρχουσι εἰδικὰ περιοδικά, εἰς ἃ οἱ βουλήμενοι ἀποστέλλουσι δύο ἀντίτυπα καὶ δημοσιεύουσι βιβλιοκρισίαν. Ὡς μοναχὸς δὲν ἐπεδίωξα τοιαύτην ματαιόφρονα δόξαν.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος μεταξὺ ἄλλων γράφει: ~~Θεολογία (τ. Ζ' 1929 σ. 370—373)~~

«Ὁ συγγραφεὺς ἀνέλαβε τὰ πληρώσῃ κενὸν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἀγίου Ὁρους μέγα... ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ἅπασαν τὴν σχετικὴν φιλολογίαν... Ὁρθοτάτην μεταχειριζόμενος μέθοδον προσάγει μεμαρτυρημένα γεγονότα καὶ θαυσιλῇ παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων... ἐν ἐξάρσει ποιητικῇ παρέχει γενικωτέραν περιγραφὴν τοῦ Ἀθῶ... διακριβῶν πᾶσαν δυνατὴν λεπτομέρειαν... Ὡς ἔχουσιν ἡ διάθεσις τοῦ ὑλικοῦ καὶ ἡ σειρὰ καὶ ἡ διατύπωσις τῶν ποικίλων ἱστορικῶν θεμάτων πληροῦσι τοὺς ὀρους τῆς ἐπιστημονικῆς πραγματείας... Ὁ διερχόμενος τὸν τόμον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔχει πλήρη καὶ δεικνυμένην εἰκόνα τοῦ ἀσκητισμοῦ γενικῶς καὶ τῶν ἐν τῇ Σκῆτι τῶν Κανσοκαλυβίων ἰδίᾳ, ποριζόμενος ταῦτοχρόνως πληθὺν πληροφοριῶν καὶ σχετικῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Ἀρίστη δὲ εἶναι ἡ ἐμφάνις τοῦ τόμου περιχοσκουμένου ὑπὸ διαφόρων εἰκόνων. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἄξιος παντὸς ἐπαίνου ἐπὶ τῷ ἔργῳ τούτῳ...».

(Θεολογία τόμ. Ζ' 1929 Ἀθῆναι, σ. 370—373).

Ὁ κ. Γρηγόριος Παπαμιχαήλ καθηγητῆς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ γράφει πρὸς τοῖς ἄλλοις :

«...Τὸ προκείμενον ὅμως ἔργον φιλοπονωτάτου ἐν τοῖς Ἁγίοις πατράσι εἶναι καὶ πληρότερον καὶ μετὰ μελέτης ἐπιστήμης συντεταγμένον, ἐξ ἄλλου οὐδεὶς τῶν ἄχρι τοῦδε γραψόντων ἔγραψε καὶ περὶ τῶν Σκητῶν καὶ ἀσκητῶν τῶν, καίτοι ὁ σκητιωτικὸς οὗτος ἀσκητισμὸς ἀριθμεῖται (ἐν Ἀθῶ) ὑπερχιλιετῇ ἱστορίᾳ, ἀνέδειξε δὲ ἐπιφανεῖς ἄνδρας. Τὸ ἔργον ὁ σ. συνέταξεν ἐπὶ τῇ βῆσει ἀνεκδότων πηγῶν. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ κυρίως εἶναι τὸ ποιοῦν αὐτὸ περισπούδαστον. Ἀλλὴν πηγὴν χρησιμοποιοῦντες ἐπωφελῶς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπειτέλεσεν ἡ ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως σπουδὴ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τῶν ἀσκητῶν καὶ ἡ γνῶσις τῶν πόθων καὶ τῆς ἰδεολογίας αὐτῶν...»

(Ἐκκλησία, ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἔτος Ζ' 24 Αὐγούστου 1929 σ. 268).

→ ἴδια δὲ διὰ πάντα μοναχὸν
ἐκείνων 3 —

Ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Ἀνδρεάδης Διευθυντὴς τοῦ Γρηγορίου
Παλαμᾶ γράφει τῷ:

«... Περισπούδαστον ἔργον διὰ πάντα χριστιανὸν καὶ πάντα
λόγιον / ποὺ τόσον τιμᾷ τὸν Ἀθῶ καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς
μοναχικῆς ζωῆς (Τόμ. ΙΓ', Θεσσαλονίκη, σελ. 482—84). ...»

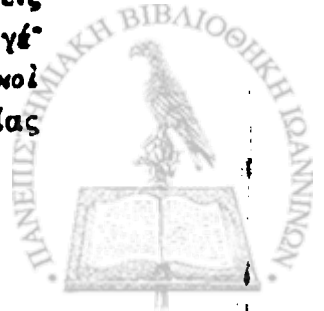
Ὁ κ. Δημ. Ζωγράφος Τμηματάρχης καὶ Διευθυντὴς τοῦ Γε-
ωργικοῦ Δελτίου τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, συγγραφεὺς τῆς Ἱστο-
ρίας τῆς Γεωργίας καὶ πολλῶν ἄλλων, δημοσιεύσας 101 ἐπιστολὰς ἐξ
Ἀθῶ ἐντυπώσεις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπιθεωρήσει, γράφει:

«... Ἐργον ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ὀφείλεται εἰς τὸν ἀκα-
ταπόνητον ἐρευνητὴν τῆς Ἀγιορειτικῆς ζωῆς κ. Εὐλόγιον Κουρίλαν
Λαυριώτην, ὅστις μὲ τὴν ἰδιάζουσαν μεθοδικότητά του καὶ τὴν ἐξαν-
τλητικὴν ἐξονύχισιν τοῦ θέματος μᾶς δίδει μίαν πλήρη εἰκόνα τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ Ἀσκητισμοῦ καὶ ἰδιαίτατα τοῦ Ἀθωικοῦ... Ὁ ἀσκητισμὸς
εὔρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατρὸς Εὐλόγιου τὸν ἄξιον ὑμνητὴν του.
Εἶναι ὁ ἴδιος μοναχός, ἀλλὰ μελετητὴς ἀκούραστος τῆς συγχρόνου Ἀ-
γιορειτικῆς ζωῆς καὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων. Ἐξήσεν μὲ τοὺς ἀ-
σκητὰς καὶ τοὺς παρηκολούθησεν, τοὺς ἐμελέτησε, συνέπαθε μετ' αὐ-
τῶν, συνηυφράνθη ... καὶ μᾶς δίδει ἔ ρ γ ο ν π α λ λ ό μ ε ν ο ν ἀ π ό
μ ί α ν ζ ω ν τ α ν ἢ ν π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α . . . Εἴμεθα βέ-
βαιοι ὅτι καὶ εἰς πάντα ἀναγνώστην θέλει προκαλέσει τὸ ἴδιον συναί-
σθημα ἀδιαπτώτου ἐνδιαφέροντος καὶ πλήρους πνευματικῆς ἱκανο-
ποιήσεως».

(Πρωτὰ Ἀθηνῶν 6 Σεπτεμβρίου 1929, σ. 2^{ης}).

ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἔγραψάν μοι θερμὰς συγχαρητηρίους
ἐπιστολὰς οἱ τρεῖς πατριάρχαι καὶ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ
μακ. Ἡρακλείας Φιλάρετος Βαφείδης, ὁ διαπρεπὴς ἱστορικὸς τῆς ἡμε-
τέρας Ἐκκλησίας (τέσσαρας μεγάλας σελίδας), ὁ πρῶην Λεοντοπόλειος
Σωφρ. Εὐστρατιάδης (ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ). Ὁ πατριαρχικὸς ἐν Ἀ-
θήναις ἀποκρισάριος μητροπολίτης Τραπεζοῦντος κ. Χρῦσανθος, ὁ
Καρυστίας κ. Παντελεήμων Φωστίνης, ὁ Πύργου καὶ Ἠλείας κ. Ἀν-

*) Ἀνεφέρθημεν εἰς τὰς σπουδαιότερας τῶν καθ' ἡμᾶς πεπαιδευμένων
ἀνδρῶν κρίσεις, ἔγραψαν καὶ ἄλλοι εἰς περιοδικὰ, ἅπερ δὲν περιῆλθον εἰς
χεῖρας ἡμῶν. Σημειούμεθα δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἅμα τῇ ἐκδόσει τοῦ ἔργου ἐγέ-
νετο ἀνατύπωσις μεγάλου μέρους αὐτοῦ ἰδίᾳ τοῦ κεφαλαίου Καθιστωτικοὶ
ἀγῶνες (σ. 156 - 169), ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος τὴν ἱστορίαν τῆς Σκῆτης τῆς ἁγίας
Ἀννης.

τώνιος, ὁ Μεσσηνίας κ. Πολύκαρπος, ὁ Καρδίτσης καὶ Φαναριοφερ-
σάλων κ. Ἰεζ. Βελανιδιώτης, ὁ Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδων, ὁ Βερροίας
κ. Πολύκαρπος κλπ. Ὁ καθ. τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἰ. Μεσολωρᾶς, ὁ
πολιτευτῆς Ἀττικῆς κ. Χρ. Μητσόπουλος, ὁ πολιτευτῆς καὶ συγγρα-
φεὺς τῶν Μοναχικῶν θεσμῶν κα. τῷ Ἀγιορειτικοῦ πολιτεύματος κ.
Δημ. Πετρακάκος, ὁ τέως διοικητῆς τοῦ ἁγίου Ὁρους κ. Νικ. Λέλης.
Ἀγιορεῖται δὲ πρῶτοι πάντων ὁ συνάδελφος κ. Σπυρίδων Λαυριώτης
ἱατρός, καὶ ὁ πρύτανης τῶν ἀσκητῶν τοῦ Ἀθωνος, ὁ μακ. Δανιὴλ
Σμυρναῖος, ὅστις οὐ μόνον παιδείας ἀριτίας μετεῖχε ἀλλὰ καὶ ἀρετῆς
σπανίας, μετὰ τρεμούσης ἔκ τε γήρατος καὶ συγκινήσεως χειρὸς ἔγρα-
ψέ μοι ἐγκώμιον ἐκτεταμένον, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι κληρικοὶ τε καὶ
λαϊκοί.

Κρίσεις ξένων.

Ὁ σεβασμιώτατος *Εὐρηναῖος* Hausherr, καθηγητῆς ἐν Ῥώμῃ
κρίνων ἐμπεριστατωμένως τὸ ἔργον ἡμῶν μεταφράζει ὠρισμένας περι-
κοπὰς ἐνδιαφερούσας τοὺς Καθολικοὺς καὶ ὀνομάζων τὸν συγγραφέα
αὐτόπτην *Παλλάδιον* ἐπιφέρει¹:

«Mais nous sommes loin d'u-
ne Histoire Lausique! Notre
auteur est un érudit
qui connaît la littéra-
ture afferente à l'ascè-
tisme en general et à
l' Athos en particu-
lier...»,

«Ἄλλ' ἔσμεν μακρὰν Ἱστορίας
Λαυσαϊκῆς! Ὁ ἡμέτερος συγ-
γραφεὺς εἶναι πολυτ-
δμων, ὅστις γνωρίζει τὴν
σχετικὴν πρὸς τὸν ἀσκη-
τισμὸν ἐν γένει φιλολο-
γίαν καὶ ἰδιαιτέρως τὴν
πρὸς τὸν Ἀθω...».

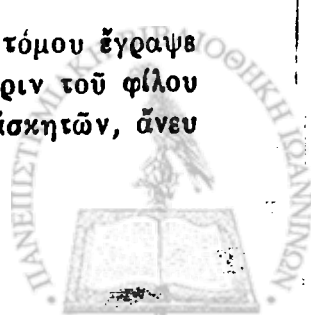
Μετὰ δὲ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου ἐπάγεται ἐν τέλει:

«Concluons que nous devons
une particulière reconnaissance
au vaillant écrivain que pareil-
le attitude n' a pas decouragè...
Souhaitons aussi de posséder
bientôt les deux autres volumes
annonciés... Enfin, pour achever

«Ἐν κατακλείδι ὀφείλομεν ἰδίαν
εὐγνωμοσύνην τῷ κρατερῷ συγγρα-
φεῖ, ὃν τοιαύτη σιάνσις δὲν ἀπεθάρ-
ρυνεν...»

Εὐχρηθῶμεν ὡσαύτως ν' ἀποκτή-
σωμεν καὶ τοὺς δύο ἑτέρους ἀνηγ-
γελμένους τόμους.

¹ Ὡς γνωστὸν ὁ Παλλάδιος, μαθητῆς τοῦ θείου Χρυσοστόμου ἔγραψε
τὸ Λαυσαϊκὸν ἥτοι Ἱστορίαν τῶν κατ' Αἴγυπτον μοναχῶν χάριν τοῦ φίλου
αὐτοῦ Δάσους. καὶ ἀναγράφει διηγήματα καὶ πράξεις τῶν ἀσκητῶν, ἄνευ
πολλῆς κρίσεως. Ὁμοιάζει τὸν Ἡρόδοτον κατὰ τοῦτο.

de montrer que le present ouvrage mérite de trouver en Occident les souscripteurs... signalons les photographies qui l' illustrent: elles donnent une idée non seulement des sites, mais des productions artistiques de l' Athos moderne».

Τ  λος,   πως   ποδείξωμεν   τι τ   
  ν λόγῳ   ργον   ξίζει ν   
τ   χη συνδρομητ   ν   ν τ   
Δ   σει... σημει  μεθα τ   ς κο-
σμούσας α  τ    φωτογραφικ   ς εικό-
νας, δι'   ν σχηματίζει τις ιδ  αν ο  
μ   νον τ   ν τόπων,   λλ    και τ   ν
προ  όντων τ   ς   ν "Αθ    νεωτέρας
καλλιτεχνίας».

18

(Orientalia Chistiana, τ   μ. XVIII, 2, (1930), σ. 237—39,   ργανον   πίσημον τ   υ   ν 'Ρ   μ    Pontificum Insritutum orientaliaum studiorum).

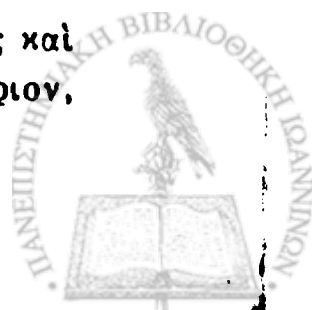
  Ο σεβ. Φραγκ  σκος Halkin τ   ς   ν Βρυξ  λλαις 'Εταιρείας τ   ν Βολλανδιστ   ν καθηγητ   ς   ν Louvain με      κριβ    τ   υ   ργου   ν   λυσιν παρατηρε   π   ς τ   ις   λλοις και τ      ξ   ς :

«Les renseignements fourni par ces différentes Vies sont comparés entres eux, discutés, critiqués... des details complementaires sont empruntés à d' autres sources, par exemple à la Vic de fameux Grégoire Palamas, tandisque des notes érudites referment de précieuses indications topographiques et historiques. Par toutes ces recherches et par le mise en ouvre des matériaux le P. Euloge s' est acquis un droit à la reconnaissance des Byzantinistes».

«Α   παρατιθέμεναι πληροφορο  ται προ  ρχονται   κ τ   ν διαφ  ρων βίων (τ   ν   γίων)   λλ   λοις συγκρινομ  νων   ξ   κριβ   μεναι,   ξελεγχ   μεναι... α   συμπληρωματικ    λεπτομ  ρειαι λαμβάνονται   ξ   λλων πηγ   ν... παραδειγμ. χ  ριν   κ τ   υ βίου τ   υ   νδ   ξου Γρηγορίου τ   υ Παλαμ   , και   φ'   τέρου α   σοφ   σημει   σεις περι  χουσι πολυτίμους τοπογραφικ   ς και ιστορικ   ς ε  δησεις. Δι'   λων α  τ   ν τ   ν   ρευν   ν και τ   ς διαθέσεως τ   ς   λης   ν τ      ργ    δ Π. Ε  λ   γιος   κ τ   ς   στο τίτλον ε  γνωμοσύνης παρ    τ   ις Βυζαντινολ   γοις».

(Analecta Bollandiana τ   μ. 48, 1930, Bruxelles, σ. 451-53).

Heisenberg    πολ   ς Βυζαντιολ   γος τ   ς Γερμανίας και διάδοχος τ   υ Krumb  cher   γραφ   μοι θερμ   τατον συγχαρητ   ριον,   ν    και τ      ξ   ς 'Ελληνιστ    :

«Ὅθεν κατὰ τοῦτο ἡ ἐργασία ὑμῶν ἀναπληροῖ ἀλη-
θινῶς ἓνα ἑλλειμμα ἐπιστημονικόν. Πρὸ πάντων
εἶναι ἐπαίνου ἄξιον, διὸ οὐ τόσον περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων περιόδων ἐ-
γράψατε, ὅσον περὶ τοῦ ἐν ἀγίῳ Ὁρει ἀσκητισμοῦ, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς τῶν
ἔξω ἐπιστημονικῶν ἀνδρῶν τόσον καλὰ γνωρίζει, ὅπως ὑμεῖς. Ἀνέ-
γνωσα τὴν βίβλον μετὰ τοῦ μεγίστου ἐνδιαφέ-
ροντος καὶ θαυμαζοῦσης εὐγνωμοσύνης, καὶ
πολὺν εὐχαρίστως ἀνακοινῆσω (sic) περὶ αὐτῆς ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδι-
δομένῃ Byzantin'sche Zeitschrift...».

Ταῦτα ἔγραφέ μοι ὁ μακαρίτης τῇ 5 Δεκ. 1929. τὸ ἐπόμενον ἔτος
μετασχὼν τοῦ IV διεθνοῦς Βυζ. συνεδρίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπανελ-
θὼν οἷκαδε ἀπ βίωσεν. Τοιούτας ἐπιστολὰς ἀπέστειλάν μοι ὅτε γνω-
στὸς Βυζαντιολόγος Dölger καὶ ὁ πρόεδρος τῶν Βολλανδιστῶν σεβ.
Ἰππόλυτος Delehaye κ.ἄ.

Ναι
2. Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς σκήτης τῶν Κουσο-
καλυβίων καὶ τῶν καλυβῶν αὐτῆς συνταχθεὶς ὑπὸ Εὐλογίου
Κουρίλλα Λιυριώτιου καὶ ἐκδιδόμενος μετὰ προλεγομένων καὶ πι-
νάκων ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Διοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐσεβια-
τιάδου. Paris, τύποις ἐφημερίδος «Ἀγών» 1930, 4ον σ. 151.

Ὁ μακ. Σπ. Λίμπρος ἐν τῷ Β' τόμῳ τοῦ Καταλόγου τῶν ἐν
ταῖς βιβλιοθήκαι, τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἑλλην. κωδίκων σ. 462-8 ἤτοι
ἐν τρισὶ μόνον φύλλοις περιέγραψε τῆς Σκήτης ταύτης 48 ἐν ὅλῳ
κώδικας. Ἐγὼ ἐπὶ ἐν καὶ πλέον ἔτος ἐργασθεὶς εἰς τὴν ἀπόκεντρον
ταύτην γωνίαν τοῦ Ἀθωνος καὶ περιελθὼν καὶ τὰς διαφόρους καλύ-
βας κατ' ὁρθωσάνα ἀναβιβάσω αὐτοὺς εἰς 272, οὔτι-
νες σχεδὸν πάντες, πλην τῶν Ἰωασσαφαιϊκῶν, συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ
Κυριακὸν (καθεδρικὸν ναόν). Ὁ Κατάλογος οὗτος ἀποτελεῖ συνέχειαν
τῆς Ἱστορίας τοῦ ἀσκητισμοῦ. Θὰ γνωρίσῃ τις καλλίτερον τοὺς ἀσκη-
τὰς, εἴν μάθῃ τί συγγράφουσι καὶ τί ἀναγινώσκουσιν, ἤτοι τὴν πνευ-
ματικὴν αὐτῶν ἐργασίαν, καὶ ὁ κατάλογος οὗτος εἶναι ἡ ἀσκητικὴ βι-
βλιοθήκη. Ἀλλὰ καὶ λόγος ἔθνικὸς σπουδαῖος μὲ ἠνάγκασε νὰ ὑποβλη-
θῶ εἰς μυρίους κόπους καὶ κινδύνους ἀνὰ τὴν βραχὴ καὶ Ἰδυσπρόσι-
τον τοῦ Ἀθωνος ἔρημον καὶ νὰ περισυλλέξω καὶ νὰ καταγράψω οὐ μόν-
ον τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ διάφορα ἐπίσημα ἔνγραφα, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰ-
κόνας καὶ ἱερὰ ἄμφια· διότι ταῦτα ἐγκαταλελειμμένα εἰς χεῖρας ἀπλοϊκῶν
ἀσκητῶν ἐγένοντο μετὰ τοῦς Ρώσσους λεῖα παντὸς ξένου ἀρχαιοκαπήλου.
Ἡ ἐργασία αὕτη μετὰ λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῶν ἀσκητικῶν καὶ

κελλιωτικῶν σκηνωμάτων ἀπετέλεσε τρεῖς μεγάλους τόμους (διὰ τὴν Λαυριωικὴν περιφέρειαν μόνην) ἐτοίμους πρὸς ἔκδοσιν.

Ἡ περιγραφή τῶν κωδίκων γίνεται κατὰ τὸ τελειότερον σύστημα, ὅπερ καθιέρωσαν ἀπὸ 30εΐας οἱ Ἰταλοὶ κωδικογράφοι, ἤτοι λεπτομερὴς περιγραφή μετ' ἀντιβολῆς πρὸς τὰς ἐκδόσεις ὑποδεικνυμένων ἐκασταχοῦ καὶ τῶν ἀνεκδότων (καὶ χαίρω ὅτι ὁ, τε Μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὁ φίλος καθ. κ. Κ. Δυοβουνιώτης καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ ἐμοῦ Καταλόγου ὀδηγηθέντες ἐξέδωκαν ἀνέκδοτα, οὐκ ὀλίγα δὲ ἔχω καὶ γὰρ εἰσέτι πρὸς ἔκδοσιν).

Κρίσεις ἡμετέρων.

Ὁ σεβ. πρ. Λεοντοπόλεως, ὁ φιλομόναχος ἱεράρχης **Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης**, ἐν τῷ προτασσομένῳ Προλόγῳ γράφει καὶ τὰ ἑξῆς:

«Καὶ ἐξηγεῖται οὕτως ἡ καταπληκτικὴ καὶ πολυμερὴς ἐργασία ἡ συντελεσθεῖσα ἐν τοῖς ἀσκητηρίοις... Καὶ ἐπεσώρευσαν πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ τῆς ἀντιγραφῆς ἐκ παλαιῶν μεμβρανῶν καὶ πλοῦτον πνευματικὸν καὶ ἐπλήρωσαν τὰς βιβλιοθήκας ἐν τῇ μελέτῃ τὴν ἡμέραν διάγοντες καὶ τὰς νύκτας προσευχόμενοι. Καὶ ἰδοὺ σήμερον ἐκ τῆς ἐρημικῆς δοχῆς τοῦ ἁγίου Ὁρους, ἐκ τῶν ἀποκρήμων χορδαρῶν καὶ σπηλαίων, ἔνθα ἡ εὐσφβεῖα ἠγγρύπνει καὶ αἱ Μοῦσαι κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους μουσικῶς ὑπέφαλλον, ἀναπηδᾷ πηγὴ ζωηρὰ ἀθανάτου νάματος τὴν δίψαν κατασιέλλουσα. Ἡ ἱερὰ Σκήτη τῶν Καυσοκαλυβίων καὶ ἔνδεκα Καλύβει αὐτῆς¹ ἐκ τοῦ ἀσκητικοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν ἀγροῦ δορυφοροῦσιν εἰς τὸ Γένος τὴν δομὴν τῆς ἐρήμου. Ἡ ἐν τῷ παρόντι τεύχει ἐκδομένη συλλογὴ εἰς τὰς ἀποκέντρους τῆς ἐρήμου Καλύβας διεσπαρμένη, διαμιεῦθη μετὰ πολλῶν κόπων εἰς ὠρισμένους οἴκους καὶ ταξινομηθῆῖσα κατεγρόφη ἐν Καταλόγοις ὡς ἐθνικὴ περιουσία, γνωριζομένη σήμερον διὰ τῆς λεπτολόγου ἐπισιτημονικῆς περιγραφῆς ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας τεύχει..... Ὁ τοῦ Καταλόγου συντάκτης Γέρον Εὐλόγιος Λαυριώτης, ὁ τὴν θέσιν τοῦ Πρώτου σήμερον ἐν Ἀγίῳ Ὁρει κατέχων, ἐπιθέτει εἰς τὸ ἀγιορειτικὸν καὶ ἀσκητικὸν τρόπον μίαν προοσέτι δόξαν, καθαρὰν καὶ λαμπρὰν ἀγώνων πνευματικῶν, ἡρώων

¹ Καλύβη, ἀρχαιοπινὴς ὀνομασία, εἶναι ἀσκητικὸν ἐνδιαίτημα, κελλὶον δηλ. μετὰ 5—10 δωματίων καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ναυδρίου, ἐν μέσῳ τῶν κρεμαστῶν ἐπὶ τῶν βράχων κήπων.

ἀγνώσιων λαμπρυνάντων τὸ στάδιον τὸ ἀσκητικὸν ἐν τοῖς παλαίσμασι τῆς ἐρήμου...»¹.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος ἀναλύων τὸν Κατάλογον ὀνομάζει «ἐπιστημονικὴν τὴν περιγραφὴν».

Κρίσεις ξένων.

Ὁ σεβ. Φραγκῆσκος Halkin, καθηγητὴς ἐν Louvain κτλ. προοιμιαζόμενος λέγει, ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι ἄγνωστος τοῖς Βυζαντιολόγοις, καὶ ἀναφέρει τὰς σπουδαιοτέρας τῶν συγγραφῶν ἡμῶν, εἰτα ἐξετάζων ὡς πρὸς τὰς χρονολογίας τοὺς σπουδαιότερους τῶν κωδίκων καὶ τὰ ἀνέκδοτα, τὰ σημειούμενα ἐν αὐτοῖς, παρατηρεῖ :

«Le Catalogue du P. Kourilas est sans doute le plus complet et le plus précis de tous les catalogues de l' Athos publiés jusqu' à ce jour. La description de chaque manuscrit ne se borne pas à une liste de titres sommaires ; les en - têtes sont reproduits intégralement, les incipit permettent de reconnaître les textes, des renvois à la Patrologie de Migne ou à d' autres éditions achèvent l' identification des pièces., ».

«Ὁ Κατάλογος τοῦ Π. Κουρίλα ἀναμφιβόλως εἶναι ὁ πληρέστερος καὶ ἀκριβέστερος πάντων τῶν καταλόγων τοῦ Ἀθω τῶν μέχρι τοῦδε δεδημοσιευμένων. Ἡ περιγραφὴ ἐκάστου χειρογράφου δὲν περιορίζεται εἰς πλῆθος τοῦ τίτλου τῶν περιεχομένων. Οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τίτλοι ἀποδίδονται ἐξ ὁλοκλήρου. Αἱ (παρατιθέμεναι) ἀρχαὶ ἐπιτρέπουν τὴν ἀναγνώρισιν τῶν κειμένων, εἰ δὲ εἰς τὴν Πατρολογία τοῦ Migne παραπομπὴ ἢ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις καθιστῶσι τελείαν τὴν ἀναπαράστασιν αὐτῶν».

3. Τὰ Ἀγιορειτικὰ ἀρχεῖα καὶ ὁ κατάλογος τοῦ Οὐσπένσκη Ἀθῆναι 1930—31, 8ον, σ. 94. (Ἀναιτύπ. ἐκ τῆς Ἐπειρηίδος Ἑταια. Βιβλ. Σπουδῶν τόμ. Ζ' — Η').

Τῷ 1930 ἐξουσιοδοτηθεὶς ὑπὸ τῆς Διοσενιαυσίου Συνάξεως *

¹ Ἐπειτα ὁ σεβασμ. μοὶ ἀπέστειλε καὶ ἐκτεταμένον συγχαρητήριον γράμμα.

² Διοσενιάσιος Σύναξις εἶναι τὸ ἀνώτατον νομοθετικὸν καὶ δικαστικὸν σῶμα συνερχόμενον δις τοῦ ἔτους.

τοῦ ἀγίου Ὁρσους, ἵνα ἐκπονήτω σχέδιον κατατάξεως τῶν ἀρχείων τῶν ἱερῶν Μονῶν, ἐνόμισα ἀναγκαίαν τὴν ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ ἔκδοσιν τοῦ καταλόγου τοῦ διασήμου Ῥώσσου μεσαιω οδίφειν, ὅστις περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πρῶτος εἰσέδιδεν εἰς τὰ ἄδυτα τῶν Μονῶν καὶ οὐδὲν ἀφῆκεν ἀνεξερεύνητον. Ἐκ τῶν ἐν τοῖς προλεγόμενοις ἀναφερομένων 5 εὐρωπαϊκῶν μεταφράσεων τοῦδε τοῦ Καταλόγου οὐδεμία εἶναι πλήρης. Προτάξαμέν τινα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἀρχείων τοῦ Ἀθῶ καὶ περὶ τῶν πρώτων πρὸς κατάταξιν αὐτῶν ἐργασθέντων πρὸ τοῦ Οὐσπένσκη Ἑλλήνων μοναχῶν, ὡς καὶ πλήρη βιβλιογραφίαν τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδομένων ἐπισήμων ἐγγράφων. Ἐκασταχοῦ παρεθέσαμεν διαφόρους ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις καὶ ἐν τέλει Εὐρετήριον κατὰ Μονὰς τῶν ἐν τῷ Καταλόγῳ ἐγγράφων.

Ἡ σπουδαιότης τοῦ τῷ πρώτῳ εἰς Ἑλληνικὴν ἐκδοθέντος καταλόγου εἶναι καταφανής. μαινθάνομεν δὲ καὶ ὁποῖα καὶ ὅτῳ σώζονται ἐκ τῶν ἐγγράφων μετὰ πάροδον σχεδὸν ἐκατονταετίας.

4. Θεόκλητος ὁ Πολυεῖδης καὶ τὸ Λεύκωμα (1731—1733)

αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ

(ἐξ ἀνεκδότου κώδικος)

Ὁ φιλελληνισμὸς τῶν Γερμανῶν

Ἀθῆναι 1932—1934, 8ον, σ. 235, τύποις Ἀλευροπούλου.

(Ἀπόσπ. ἐκ τῶν Θεματικῶν τόμ. Γ' Ε'. Ὑπολείπεται εἰσέτι καὶ τὸ κείμενον τοῦ Λευκώματος, ὃ περ ἐκδοθήσεται εἰς τὸν προσεχῆ τόμον).

Αἱ 235 αὗται σελίδες, τοῦ οὕτω κυκλοφορήσαντος τούτου ἔργου, εἶναι τὰ προλεγόμενα εἰς τὸ Λεύκωμα τοῦ Πολυεῖδους, ἥτοι ἡ βιογραφία αὐτοῦ, ἡ ἐξιστόρησις τῶν ἀνὰ τὰς Εὐρώπας περιοδειῶν καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν 181 ἀναγραφῶν ἢ ἀφιερώσεων τοῦ Λευκώματος γεγραμμένων εἰς ὑπερεκατὸν πόλεις τῆς Γερμανίας ὑπὸ βασιλέων ἡγεμόνων καὶ δουκῶν, ὑπὸ Πανεπιστημίων καὶ Ἀκαδημιῶν, ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἐκάστης πόλεως, ὑπὸ ἐκκλησι. συμβουλίων καὶ κληρικῶν καὶ καθηγητῶν καὶ ἐν γένει ὑπὸ τῶν διανοουμένων τῆς τότε Γερμανίας εἰς γλῶσσαν ἀρχαίαν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Γερμανικὴν, Γαλλικὴν, Ἰταλικὴν καὶ Ἑβραϊκὴν, εἰς πεζὸν ἢ εἰς θαυμασίους ἀρχαῖους στίχους. Τὸ περιεχόμενον τῶν τοιούτων ἐκλεκτῶν ἀναγραφῶν εἶναι εἰς συνεχῆς ὕμνος πρὸς τὸ ἐθναποστολικὸν ἔργον τοῦ Πολυεῖ-

δους, ἀναλαβόντος νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Γερμανοὺς μετὰ τῶν Ρώσων εἰς σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν στεναζόντων ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγὸν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι εἰς ἀπέραντος θαυμασμὸς πρὸς τοὺς δεινοπαθοῦντας ἀδελφοὺς χριστιανούς, ἐπὶ πλεόν δὲ ἐκφράζεται καὶ ἄκρος σεβασμὸς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησίαν. Ἐνταῦθα ἀπεικονίζεται ἀληθῶς ὡς ἐν κατόπτρῳ ἡ Γερμανία τοῦ Μελάγχθωνος, Κρουσοίου καὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἑλληνιστῶν, οἵτινες διὰ τῆς μεταγγίσεως τοῦ ἀγνοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος προπαρεσκείασαν τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγ. Φρειδερίκου.

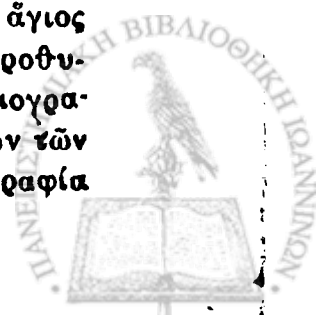
Ὁ Ἕλλην κληρικὸς Πολυεῖδης ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἀνεκλαλήτου ἐνθουσιασμοῦ ὡς ὑπεράνθρωπος, καὶ τοῦτ' αὐτὸ θεόπεμπτος ἀνὴρ, ἀπεσταλμένος, ἵνα καθοδηγήσῃ τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὰ μεγάλα πεπρωμένα πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς : αἱ ἀνασύστασιν τοῦ θρόνου τοῦ Κωνσταντίνου. Διὰ τοῦτο πᾶσα πόλις, τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ λοιπὰ εὐαγῇ καθιδρίματα ἐπανηγύριζον κυριολεκτικῶς τὴν προυσίαν τοῦ περιέργου τούτου Ἀγιορείτου, ὅστις ὠμίλει μετὰ τόλμης καὶ δυνάμεως προφήτου, καὶ ὅπως οἱ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, ἐσαγγήνευε τὰ πλήθη. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ λεγόμενος Ἀγαθάγγελος καὶ οἱ χρησμοὶ συνεισέχθησαν ἐν Ἀθῶν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἤλθῃ εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἀπελευθερωτὰς τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ συμπαρασύρῃ καὶ τοὺς Ρώσους νὰ ἐξορμήσωσι μετ' αὐτῶν (τοῦτο ἀποδεικνύομεν διὰ πολλῶν ἐν σελ. 142 235). Ὁ Πολυεῖδης ἦν ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἐνθα ζωηρότατοι ἐσώζοντο αἱ παραδόσεις καὶ ἀναμνήσεις τοῦ Βυζαντίου, εἴτα ἐμυήθη καὶ ἐν Ἀθῶν εἰς τὴν χρησιμογίαν, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οὕτῃ ἤκμαζεν ἐνταῦθα, καὶ οὕτω κατηρτισμένος πάνοπλος ἐρρίφθη εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα, κατ' ἀρχὰς συμπολεμήσας μετὰ τῶν Ἑνετῶν καὶ διακριθεὶς ἐν Πάτραις, Ἀθήναις, Κερκύρᾳ καὶ δὴ ἐν Εὐβοίᾳ εἰς τὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιθέσεις. Ἐν ταῦταις ταῖς μάχαις ἐθάρρυνε τοὺς γενναίους Γερμανοὺς μισθοφόρους τοῦ Kämpigmark καὶ Schulenburg, τοὺς Λουνεβουργίους, Ἀννοβεράνους, Βυττεμβεργίους καὶ Βρουνσβικίους. Οὗτοι ἐγένοντο οἱ πρόδρομοι τοῦ Πολυεῖδου ἐν Γερμανίᾳ ἐπανελθόντες μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1718 εἰρήνην τῶν Ἑνετῶν μετὰ τῶν Τούρκων καὶ προσαρασκεύασαν τὸ ἔδαφος διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀποστολὴν. Ὁ Πολυεῖδης παρουσιάζεται μοναδικὸς μετὰ τὴν ἀλῶσιν κληρικὸς ἐθναπόστολος καὶ ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία. Ἐὰν ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας τοῦ Μεγ. Φρειδερίκου δὲν ἠυνόησε τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια αὐτοῦ, κατορθώσαντος νὰ ἐνώσῃ εἰς σταυροφορίαν Γερμανοὺς καὶ Ρώσους, τὸ πρᾶγμα εἶναι τυχαῖον, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν

Ρωσσίαν, διὰ τοῦτο συαντῶμεν αὐτὸν ἔπειτα ἐν Μινόρῳ ὧ, ἐφημέριον τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας, ἐνθα ἐναυλόχει ὁ στόλος τῆς Μεγ. Αἰκατερίνης. Τὸ θαῦμα ἐν τούτοις τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους ἐπέτυχεν ὁ Πολυείδης διὰ τῶν χρησμῶν, οἵτινες ἐχρησίμευσαν ὧς τὸ ξώπυρον εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν κίνησιν καὶ ταύτην τὴν δύναμιν κέκτηνται μέχρι σήμερον διὰ τὰ ἰδιονύκτα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ταῦτα πάντα πρῶτην ἤδη φορὴν ἤδη γνωστὰ χάρις εἰς τὸ Δεύκωμα, ὅπερ διαφυλάττει ἡ ἐν Ἀθῶ Μονῇ τῶν Ἰβήρων, ἐνθα ὁ Πολυείδης ἔλαβε τὴν μοναχικὴν κουράν. Τὸ ἔργον ἡμῶν τοῦτο ἔνεκα τῶν δαψιλῶν εἰδήσεων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συμβολὴ μὲν διὰ τὴν ἀποπείρας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους, εἰς ἃς ἐπρωτοστάτουν διαπρεπεῖς ὡς ὁ Θεόκλητος, Πολυείδης, κληρικοί, δικίμιον δὲ διὰ τὸν φιλελληνισμόν τῶν Γερμανῶν, περὶ οὗ οὐδὲν σχεδὸν ἔχει γραφῇ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν ἐνθουσιαστικῶν ἀναγραφῶν ὅτι ἐπισήμων ἀρχῶν καὶ διαπρεπῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφιερωμένων ἀποδεικνύεται περιτράνως, ὅτι ὁ φιλελληνισμὸς προσηγήθη κατὰ αἰῶνα καὶ πλέον ἐν Γερμανίᾳ ἐμφανιζόμενος ὧς ἀγλαὸς καρπὸς τῆς σπουδῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Τοῦτο εἶναι τὸ νέον τῆς συγγραφῆς ἡμῶν ταύτης, ὡς καὶ ἡ ἀγνωστὸς δρεῖσις τοῦ Πολυείδους ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ρωσίᾳ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ τέλος, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ περιαδόμενος χρησμολόγος Ἀγαθάγγελος.

Wai 5 Βιβλιογραφία Ἑπείρου καὶ Ἀβλαντίας, συμπλήρωμα τῶν ὑπὸ Legrand, Büschner, Βιζουκίδου καὶ Βέη ἐκδοθεισῶν ἐν Ἰωαννίνοις (Ἀθῆναι) 1928-1931, 8ον, σ. 218. Τύποις Α. Σακελλαρίου. (Ἀπόστ. ἐκ τῶν Ἑπειρωτ. Χρονικῶν, τόμ. Γ' ΣΤ')

Ὁ Legrand εἶχε περιγράψει 724 σιγγράμματα, οἱ δὲ ἔτι. ἔτεροι 873, ἀλλὰ τὰ ἡμίση τούτων εἶναι ἐπανάληψις ἡρωτικισμένη τῶν παρὰ Legrand (ὅπερ καὶ ἐκίνησε τὸν κλάμὸν μου εἰς τὴν συγγραφὴν ταύτην), ἐπομένως περὶ τὰ 1000 μόνον βιβλία πραγματεῖαι καὶ ἄρθρα περὶ Ἑπείρου καὶ Ἀλβανίας ἦσαν γνωστά. Ἡμεῖς ἀναγράφομεν ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ περὶ τὰς 3000 ἔτερα νέα ἔργα. Ἐν προοιμίῳ (σ. 118) μετὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐκδοθεισῶν βιβλιο-

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεκαλύψαμεν ἄλλα τόσα καὶ διὰ τοῦτο ὁ σεβ. ἅγιος μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σπυριδων, ὁ τὰ Ἑπειρ. Χρονικά ἐκδιδούς, ἐπροθυμοποιήθη νὰ διαθέσῃ τὸν Ι' τόμον πρὸς ἔκδοσιν ἡμῶν πλήρους τῆς βιβλιογραφίας, μετὰ τὴν κλοπὴν μάλιστα ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Σακελλαρίου ὅλων τῶν ἀποσπασμάτων (500) τῆς ἐκδοθείσης βιβλιογραφίας. Ἡ τοιαύτη βιβλιογραφία ἐκδοθήσεται ἐντὸς τοῦ ἔτους ἐκ σελ. 600 αποτελουμένη.

γραφῶν, κατεστρώσαμεν τὸ διάγραμμα καὶ τὰ ὅρια τῆς βιβλιογραφίας ἡμῶν καὶ καθωρίσαμεν τὸν κύκλον τῶν διαφόρων συγγραφῶν καὶ δημοσιευμάτων, ἐν ᾧ περιστρέφεται ἡ ἱστορία τῆς περιμαχίτου χώρας, Ἡλείρου καὶ Ἀλβανίας, ἣτις ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν παρουσιάζεται ἐνιαία· διὰ τοῦτο καὶ πρῶτος ὁ Legrand παρουσίασεν ἡνωμένην τὴν βιβλιογραφίαν αὐτῆς.

¶ Ἡ περιγραφὴ ἐγένετο κατὰ τὸ καθιερωμένον σύντομον σύστημα. εἰς τὰ σπουδαιότερα ἐγένετο καὶ περίληψις, ἣ ἐσημειώθησαν τὰ κυριώτερα τοῦ περιεχομένου, καὶ ἐν γένει ὅπου ἦτο δυνατόν ἐσημειώθη ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου ὡς πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τοῦναντίον.

† *Εἶναι ἡ πρώτη κατὰ χώρας Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία* ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ τύπου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο εὐνόητος ἢ ἐντύπωσις, ἣν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους. Δὲν εὗρέθη λόγιος, ὅστις δὲν μὲ συνεχάρη θερμῶς ἐπὶ τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὅπερ εὗρεν ἀμέσως καὶ μιμητὰς (βλ. Θεραϊκὴ βιβλιογραφία ὑπὸ τοῦ κ. Μιλτ. Σταμπούλη ἐν τῷ Γ' τόμ. τῶν Θεραϊκῶν). Ἡ βιβλιογραφία εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ἱστορίας, εἶναι τὸ ἥμισυ ἐκάστης ἐπιστημονικῆς πραγματείας.

6. *Ρήγας ὁ Φεραῖος καὶ τὰ ἀνέκδοτα αὐτοῦ ποιήματα* ἐξ Ἀθωνικοῦ χειρογράφου (Θεσσαλικά Χρονικά, τόμ. Γ' σ. 198, 8ον (Ἀθῆναι).

Δύο μόνον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Φεραίου φέρονται ποιήματα, τὸ Θούριον καὶ ὁ Ὕμνος (ὅστις καὶ ἠμφισβητήθη). τὸ ἀνακαλυφθὲν ὑπ' ἐμοῦ χειρόγραφον περιέχει ἐν ὅλῳ 18 ποιήματα, ὧν τινα λίαν ἐκτεταμένα. Τοῦ ἥρωος τῆς ἐλευθερίας ἐκυκλοφόρουν ποιήματα ἔντυπά τε καὶ ἐν χειρογράφοις, μετὰ τὸ τραικὸν ὁμως τέλος αὐτοῦ ταῦτα ἐξηφανίσθησαν, ὥστε οὐδὲν οὐδαμοῦ ἐσώθη ἐντυπον οὔτε μὴν καὶ χειρόγραφον, καὶ μόνη ἡ ἀσκητικὴ τρώγλη ἐν τοῖς ἀπροσβάτοις τοῦ Ἀθῶνος διέσωσε τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἀπὸ τῆς μαίης τῶν διωκτῶν. Τὰ ποιήματα ταῦτα καταλογάδην γεγραμμένα διηρέθησαν εἰς στίχους καὶ ἀποκατεστάθησαν κριτικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνωστῶν ποιημάτων, καὶ δι' ἀντιβολῆς καὶ ἄλλων πολλῶν μαρτυριῶν ἀπεδείχθη ἡ γνησιότης αὐτῶν. Στηριζόμενος εἰς τὰ νέα ταῦτα ποιήματα, ἅπερ ἀνελύθησαν καὶ ἐσχολιάσθησαν ποικιλοτρόπως, κατώρθωσα ἀριωτέραν νὰ παρουσιάσω τὴν βιογραφίαν τοῦ Φεραίου καὶ νὰ ἐξάρω τὴν μεγαλειώδη αὐτοῦ ἐθνικὴν μορφήν. καὶ τὴν ἑκτακτον δρᾶσιν εἰς τὸ ἀπελευθερωτικὸν ἔργον. Πολλοὶ βεβαίως εἶχον ἐπιχειρήσει τοῦτο, ἀλλὰ πάντες εἶχον ἀποτύχει. Ὁ Ῥήγας διέγνω ἀκριβῶς τὸ σφάλμα ἐκείνων

καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ ἀνέλαβε νὰ διορθώσῃ καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀξίους τῆς ἐλευθερίας. Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ ἐφ' ὧν οὗτος ἐστήριξε τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους εἶναι τρεῖς, ἐκ τῶν νύων ποιημάτων σχεδὸν προκύπτουσαι.

α.΄) Οὐδεὶς λαὸς δύναται διὰ ξένων δυνάμεων νὰ τύχῃ πραγματικῆς ἐλευθερίας. Δέον νὰ καταστῇ ἄξιος, ἵνα μόνος διεκδικήσῃ αὐτήν, νὰ γείνη ἄξιος αὐτῆς.

β.΄) Ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία καὶ τὰ τρόπαια τῶν ἐνδόξων προγόνων ἡμῶν εἶναι τὸ μόνον μέσον ν' ἀναξωπυρώσωσι τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας. Πρόδρομοι ἐπομένως τῆς ἐλευθερίας εἶναι αἱ Μοῦσαι, καὶ

γ.΄) Ὁ ἐξευτελισμὸς τῶν Τούρκων, οἵτινες τέως ἐθεωροῦντο ἀήτετοι καὶ ὑπεράνθρωποι. Ὁ ποιητὴς ἀποδεικνύει, ὅτι οὗτοι τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἀντιλοῦσιν ἀπὸ τῶν ὑπηκόων, οὓς σύμπταντας καλεῖ εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τῆς τυραννίας, μὴ ἐξαιρουμένου μηδ' αὐτοῦ τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ.

Ταῦτα τὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη κατώρθωσε διὰ τῶν ποιημάτων καὶ διαφόρων ἄλλων ἐκδόσεων αὐτοῦ νὰ ἐμπνεύσῃ ὁ Φεραῖος εἰς τοὺς Πανέλληνας, καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐξεγείρῃ αὐτοὺς ὡς λείοντας κατὰ τοῦ τυράννου.

Ἡ ἐκδοσις αὕτη ἐθεωρήθη σπουδαία συμβολὴ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους καὶ ἐξαίρει εἰς τὸ ἐμπρόπον ὕψος τὸ πρῶτον τσῦ Φεραίου. Ὁ Σύνδεσμος τῶν Θεσσαλῶν εὐγνωμονῶν εὐηρεσιήθη διὰ τοῦτο νὰ μὲ ἀνακηρύξῃ ἐπίτιμον μέλος αὐτοῦ.

7. Τὸ Μωρὸν ἄλας. Ὁ ἀνεκδοτολόγος λατρὸς Σπυρίδων Καμπανάος Λαυριώτης ἐλεγχόμενος ὡς λογοκλόπος καὶ πλαστογράφος. Θεσσαλονίκη 1933. Τύποις Μ. Τριανταφύλλου, 8ον, σελ. 63.

Οὐδὲν ἐκ τῶν δημοσιευμάτων μου ἀνεγνώσθη καὶ ἐσχολιάσθη τόσον ὅσον τὸ Μωρὸν ἄλας. 500 ἀντίτυπα ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ἐξηντλήθησαν. Πανταχόθεν δὲ μέχρι σήμερον μοῦ ζητεῖται. Οὐκ ὀλίγα δὲ ἐκομισάμην συγχαρητήρια διὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐλέγχου καὶ τὸ θάρρος τῆς γνώμης. Αὐτὸς ὁ Μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος πρῶτος ἐσπευσε νὰ μοὶ συχαρῇ δι' ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ *ἐξαίρει τὸ σοβαρὸν τοῦ ὕφους καὶ τὴν χάριν τοῦ λεκτικοῦ*, μεθ' ἧν ἐδημοσίευσεν τὰ δέοντα καὶ εἰς τὴν «Ἐκκλησίαν».

Ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἀδυσωπήτου κριτικῆς

ἀναπτύσσεται ἐνταῦθα πᾶσα ἡ περὶ τὸ ἅγιον Ὅρος φιλολογικὴ κίνησις τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος. ἐξελέγχονται τὰ τρωτὰ αὐτῆς καὶ ὀρίζονται αἱ ἀπαράβατοι ἀρχαί, ἐφ' ὧν δέον νὰ ἐδράζηται πᾶσα σοβυρὰ ἐπιστημονικὴ ἐργασία, στιγματιζομένου τοῦ νοσηρισμοῦ τῶν ἀλλοτρίων, τῆς καπηλείας καὶ τῆς ἀλογίστου ἀνεκδοτολογίας.

Πέποιθα, ὅτι εἰς τὸν ἱερὸν τόπον, ἔνθα ἤδη, ἀνάπεπταμένων τῶν πυλῶν τῆς πάλαι περικλεοῦς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ἐπανέρχονται καὶ αἱ ἔρατειναι Μοῦσαι, δὲν ἡδυνάμην νὰ προσφέρω ὑἱὲρ τῆς ἐπιστήμης καλλίτερον ἔρανον. Ἐλύπησα μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ ἐλεγχομένου συναδέλφου, ἀλλὰ «δυοῖν ὄντιον φίλιν ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. φίλος Πλάτων, φίλος Σωκράτης, ἀλλὰ φιλιότερὴ ἡ ἀλήθεια». Ὁ ἀγαπητὸς ἱατρὸς ἀρκετὸν εἶναι νὰ παραμυθῇται, ὅτι ἐγένετο αἰτία νὰ γραφῶσι τόσα πράγματα πρὸς οἰκοδομὴν καὶ χειραγωγίαν τῶν εὐελπίδων Ἀθωνιτῶν εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστήμης, καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἥτις εἶναι τὸ ἅλας αὐτῆς, καὶ ἥς ἄνευ αὕτη κατανᾶ εἰς πανουργίαν καὶ σοφιστείαν.

7
8. *Ἀλβανικαὶ Μελέται, ἡ μετὰφρασις τῆς Κ. Διαθήκης εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἢ τε τοῦ Γρηγορίου Ἀργυροκαστρίτου καὶ ἢ τοῦ Κων. Χριστοφορίδου ἐξεταζομένη ἀπὸ γλωσσικῆς, ἐρμηνευτικῆς καὶ δογματικῆς ἀπόψεως καὶ περὶ τῆς Ἑλληνοαλβανικῆς διαλέκτου. Θεσσαλονίκη 1933. Τύποις Μ. Τριανταφύλλου, 8ον, σ. η', 208.*

7
Τὸ παρὸν τεῦχος μετὰ τοῦ ἐπομένου «Γρηγόριος ὁ Ἀργυροκαστρίτης» καὶ σὺν τῇ Βιβλιογραφίᾳ Ἡλείρου καὶ Ἀλβανίας ἀποτελοῦσι τριλογίαν, προεὶδὸν τριακονταετοῦς συνεχοῦς ἐρεῦνης καὶ σπουδῆς περὶ τὴν ἱστορίαν Ἡλείρου καὶ Ἀλβανίας, ὡς καὶ περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία μένει εἰσέτι ἀνέκδοτος. Ἀφορμὴν δὲ εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς τριλογίας παρέσχε μοι ἡ παρὰ τοῦ Οἶκ. κατριορχείου ὑπόδειξις τῆς ἐμῆς ἐλαχιστότητος ὡς ἀρχιεπισκόπου τῆς νεοσυστάτου αὐτοκεφάλου Ἀλβανικῆς ἐκκλησίας. Τό ζήτημα τοῦτο ἐκκρεμεῖ εἰσέτι. Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ἀξιώματος εἶχον πολλοὺς ἐνδοιασμοὺς, ἐνόμισα ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅτι εἶχον καθῆκον εἰς ἐνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τε τὴν προτείνασάν με ὡς ὑποψήφιον ἀλβανικὴν Κυβέρνησιν καὶ πρὸς τὴν ὑποστηρίξασάν με ἑλληνικὴν, ὡς καὶ πρὸς τὸ ἀνώτατον τῆς ὀρθοδοξίας κέντρον νὰ συγγράψω τὴν τριλογίαν ταύτην καὶ ῥίψω ἅπλετον φῶς ἱστορικὸν εἰς τε τὴν ἀναγεννωμένην Ἀλβανικὴν γλῶσσαν καὶ γραμματείαν καὶ εἰς τὴν

δημιουργηθεῖσαν ἐν Ἀλβανίᾳ νέαν κατάστασιν πραγμάτων, ἀναχαιτίσω δὲ τὰς παρεκβάσεις, αἵτινες συμπαρομοσιούσιν αἰ ταῖς τοιαύταις ματεβολαῖς.

Τὸ προκείμενον τεῦχος πραγματεύεται περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς Κ. Διαθήκης, ἣτις φέρει τὸ ὄνομα Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Εὐβοίας ἐκδοθεῖσα μερικῶς μὲν τὸ 1824, ἐν τῷ συνόλῳ δὲ τῷ 1827 ἐν Κερκύρῳ. Αὕτη συγκρίνεται πρὸς τὴν μετὰ 50ετίαν σχεδὸν γενομένην ὑπὸ Κων. Χριστοφορίδου εἰς γλῶσσαν λογίαν ἁλβανικὴν. **Οὐδεὶς αὐτῶν εἶναι κατάλληλος πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν**, ἐν τούτοις προτιμητέα ἡ τοῦ Γρηγορίου ὡς γραφεῖσα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, καὶ ἣτις ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς πάντας τοὺς Ἀλβιολόγους, εἰς τὴν Λεξικογραφίαν καὶ γραμματικὴν. Ἀλλ' οὗτοι ἀπεπλανήθησαν ἐκλοβόντες αὐτὴν ὡς γινούσαν Τοσκικὴν ἢ μᾶλλον Τσαμικὴν. **Αὕτη εἶναι Ἑλληνοαλβανικὴ**. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἐν σ. 116 135 παρετάξαμεν τὰς ἰδιωματικὰς ταύτης λέξεις, ἃς εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῇ μεταφράσει ὡς καὶ τὰς φθιστολογικὰς διαφορὰς ὡς καὶ τὰς τῶν ῥημ. τύπων. Ἐνταῦθα παρειείρομεν καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς Ἀλβανικῆς εἰς τὸν κύκλον τῶν Ἰνδοευρωπ. γλωσσῶν καὶ ἀποδεικνύομεν ὅτι οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν Σλαβικὴν. Τὸ β' μέρος ἀνιφέρεται εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν. ἐξελέγχοντες τὰ τρωτὰ ἀμφοτέρων τῶν μεταφράσεων καθορίζομεν τοὺς κανόνας αὐτῆς κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ πρὸς τοῦτο ποιούμεθα εὐρεῖαν ἀνάπτυξιν τῆς γραφικῆς λέξεως **θεοπνευστία** καὶ **λύομεν τὸ δύσκολον τῆς θεοπνευστίας τῆς Αγ. Γραφῆς ζήτημα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπραξε** (βλ. σελ. 136-151). Περὶ τούτου μόνον ἔγραψαν τὰ ἡμέτερα θεολογικὰ περιοδικά. Ἀνιτασώμενος πρὸς τὴν τάσιν τῶν ὑπερπατριωτῶν ἐν Ἀλβανίᾳ νὰ ἐξοστρακίζωσιν ἐκ τῆς ἐκκλησ. γλώσσης τὰς ἑλληνικὰς λέξεις, ἀποδεικνύω τὸ μέγα ἔγκλημα, ὅπερ διαπράττουσι· διότι αὗται συνδέονται μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς πάσας τὰς εὐρωπ. γλώσσας, εἶναι ἀρχαία καὶ τιμαλφὴς κληρονομία. φέρω δὲ ὡς πρὸς τὴν Ρουμανικὴν ἐκκλησίαν, ἣν δὲν ὠδήγησε βεβαίως ὁ φιλλελληνισμὸς. νὰ διατηρήσῃ περὶ τὰς 600 ἑλλήν. λέξεις ἐν τῇ λειτουργίᾳ.

Κρίσεις ξένων.

Δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι πλὴν τοῦ θεολογικοῦ μέρους τὸ γλωσσολογικὸν δὲν ἤξιώθη κριτῶν, αἵτε τῶν παρ' ἡμῖν γλωσσολογούντων ἀγνοούντων τελείως τὴν Ἀλβανικὴν. Ἐν Ἀλβανίᾳ ὁμῶς, δι' ἣ καὶ προω-

ρίζετο, τὸ β βλίον ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς, ὅ, τε ἡμερήσιος καὶ περιοδικός τύπος ἡσχολήθη ἐπὶ πολὺ καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἡ καλὴ ἀπαρχὴ ἐπιστημονικῶν περὶ τῆς γλώσσης ἐρευνῶν. Ἡ ἐφημερὶς Besa τῶν Τιράνων καὶ πρὶν εἰσεῖν περαιωθῇ ἢ ἐκτύπωσις ἐξῆρε τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου. Ἡ Minerva, ἐπίσημον τῆς πρωτευούσης περιοδικόν, μόλις ἐξεδόθη ἔκρινεν αὐτὸ εὐμενέστατα εἰς τετράσηλον ἄρθρον (Minerva skencore e letrare. Tirana. τευχ. Ὀκτωβρίου 1933). Ἐν σχεδὸν ἔτος μετὰ τὴν ἔκδοσιν ἔγραψεν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ (τευχ. Μαΐου 1934) παλαιὸς τῆς ἡμετέρας φιλοσοφικῆς Σχολῆς τρόφιμος ὁ κ. Ἀλεξ. Τζοβάνη, διευθυντῆς τοῦ διδασκαλείου τῆς Ἀλβανίας, ἐκτεταμένον ἄρθρον μετὰ πάθους καὶ δηκτικότητος. ὁ δὲ λόγος, διότι ὑποστηρίζω ἐν αὐτῷ τὴν χρῆσιν τῶν ἐλληνικῶν ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ ὄρων! ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀνομολογεῖ ἐν τέλει διὰ χρησιμώτατον εἶναι τοῦτο διὰ τὰ ποικίλα θέματα καὶ τὰς σπουδαίας εἰδήσεις καὶ σημειώσεις περὶ τε τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλώσσης. ἔξαιρει δὲ ὡς φιλόλογος καὶ τὸ λεκτικόν. Τὸ βιβλίον ἀκριβῶς ἔνεκα τοῦ ἀκμάζοντος ἐν Ἀλβανίᾳ φυλετικῷ φανατισμοῦ ἐγράφη μετὰ πίσης ἀνεξαρτησίας καὶ ἀντικειμενικότητος καὶ ἡλπιζον ἐν τῷ προσώπῳ μάλιστα τοῦ εἰρημένου νὰ τύχῃ δικαίου κριτοῦ. Εἰς ἀπάντησιν παρατίθεται ἐνταῦθα τὴν κρίσιν κληρικοῦ ἐπιστήμονος ἐκ τῶν Ἀλβανῶν τῆς Ἰταλίας ὄν μόνον κατ' ὄνομα γνωρίζω, καὶ ὅστις ἔρχεται νὰ δώσῃ εἰς τὸν κ. Τζοβάνη ἐν μάθημα ἀμεροληψίας.

Ὁ πατὴρ F. Cordigano, τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, ἀναλύει ἐπιμελῶς τὸ βιβλίον, ὅπερ χαρακτηρίζει ὡς «φιλολογικὴν καὶ θεολογικὴν κριτικὴν τῶν μεταφράσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν Ἀλβανικὴν». «Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φασὶς, λέγει, ὅτι οὗτος ὁ διαπρεπέστατος συγγραφεὺς (il chiarissimo Autore) ἀσχολεῖται περὶ ἀλβανικὰ θέματα...» ὡς πρὸς τὸ ἐπίμαχον μέρος, δι' ὃ ἐγενόμεθ' ὁ σιόχος τοῦ κ. Τζοβάνη, γράφει :

La seconda parte del libro é consacrata alla critica delle sud-dette versioni dal punto di vista esegetico, lamentando che l'albanese non sia ancora una

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου ἀφιεροῦται εἰς τὴν κριτικὴν τῶν ἄνω ρηθειςῶν μεταφράσεων, ὑπὸ ἔποψιν ἐξηγητικὴν, ἐν ᾗ παραπονεῖται (ὁ συγγραφεύς), ὅτι ἡ ἀλ-

¹ Ἦτο φοιτητῆς προγενέστερος ἡμῶν. ἄδεται δὲ ὅτι ἐγκατέλειπε τὰς σπουδὰς δυσαρρεστηθεὶς κατὰ τοῦ σεβ. καθηγητοῦ κ. Γ. Χατζηδάκι, ὡς καταφερομένου κατὰ τῆς Ἀλβανικῆς.

lingua adatta a esprimere i concetti divini, e suggerendo che sulla scorta di altri scrittori albanesi o italo-albanesi, il greco debba naturalmente aiutare la lingua degli Schipetari nelle sue deficienze.

βανική γλῶσσα δὲν εἶναι ἀκόμη κατάλληλος, ὅπως ἐκφράζη τὰς θείας ἐννοίας καὶ ὑποδεικνύει διὰ ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἄλλων συγγραφέων Ἀλβανῶν καὶ Ἰταλο—Ἀλβανῶν, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα πρέπει φυσικὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν Ἀλβανικὴν εἰς τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς.

Οὕτω ἀναλύων καὶ κρίνων ἕκαστον μέρος ἐν τέλει ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς περὶ τῆς ἡξίας τοῦ ἔργου :

... ma considerando il suo lavoro unicamente come una critica filologica, bisogna dire che è un lavoro di polso, meritevole di studio e di considerazione, indispensabile, anzi, a chi si occupa di filologia albanese.

... ἀλλὰ θεωροῦντες τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ μόνον ὡς κριτικὴν φιλολογικὴν, πρέπει νὰ εἰπώμεν, ὅτι εἶναι ἐργασία δυνατὴ ἀξία μελέτης καὶ προσοχῆς, ἀπαραίτητος μάιστα, εἰς ὅντινα ἀσχολεῖται εἰς τὴν Ἀλβανικὴν φιλολογίαν.

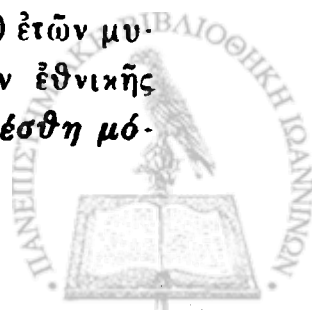
9. Γρηγόριος Ἀργυροκαστριεῖτης ὁ μεταφραστὴς τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν Ἀλβανικὴν. Αἱ βάσεις τῆς Ἀλβανικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης καὶ ἡ Ἀκαδήμεια τῆς Μοσχοπόλεως. Ἀθήναι 1935. Τύποις Φοῖνικος, 8ον, σελ. 262.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, οὕτω κυκλοφορεῖσαν, ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Θεολογῇ» τομ. Ζ'—ΙΒ', (1929—34), εἶναι τὸ πρωτόλειον τῶν Ἀλβανικῶν μελετῶν ἡμῶν. Κυρίως δὲ πραγματεύεται περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μεταφράσεως καὶ ἐξηγεῖται τοὺς λόγους τῆς γενέσεως αὐτῆς. *Εἶναι ἔργον καθαρῶς ἱστορικὸν ἐξετάζον ἀπὸ 500 ἐτῶν τὰ συναφῆ πρὸς τὰ ἄνω θέματα ζητήματα.* Ἡ βιογραφία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γρηγορίου (σελ. 3—25), εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου πρωτότυπος· οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἔχει γραφῆ. Ἐπειδὴ ἡ μετάφρασις ἐγένετο ἐν Κερκύρᾳ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐκεῖ πνευματικῆς κινήσεως, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν νεοελληνικῶν τῆς Ἀγ. Γραφῆς μεταφράσεων, ὅπερ ἐξειάζεται εὐρύτατα καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς Ὁδοδόξοις Ἐκκλη-

σίαις (σ. 25—51). Ἐξετάζοντες τὰς ἀπὸ τοῦ Σκενδέρβη μεταφραστικὰς ἀποπείρας ἐν Ἀλβανίᾳ ἀναιρέπομεν πάσας τὰς γραφεύσας εἰς ιστολογίᾳς καὶ ἀποδεικνύομεν, ὅτι πρὸ παντὸς θρησκευτικοὶ λόγαι χάριν διαδόσεως τῆς Εὐσγγελικῆς ἀληθείας παρὰ τῷ Ἀλβανικῷ ἐπέβαλον τὴν μετάφρασιν, ἣν εἰς ἔλαβε σάρκα καὶ ὁστέα διὰ τῶν Ἀκαδημεικῶν τῆς Μοσχοπόλεως. Ἐξαίρομεν τὴν χρῆσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου τῆς μεταφράσεως, ᾧ ἐχρήσαντο καὶ πάντες οἱ Ἀλβανολόγοι (σελ. 52—74). Τὸ κέντρον σπουδαίας Ἑλληνιστικῆς κινήσεως ὑπῆρξεν ἡ Νέα Ἀκαδημία τῆς Μοσχοπόλεως, ἐνθα ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου κατέφυγον οἱ Μοῦσαι. Τὰ εὐαγγῆ ἰδρύματα, τὸ τυπογραφεῖον καὶ οἱ ἀπαριθμοῦμενοι ἐκδόσεις καὶ ἐπὶ τούτοις ἡ ὀργάνωσις τῆς πολιτείας, τὸ ἐμπόριον, οἱ τέχναι καὶ οἱ βιομηχανίαι ἐξαίρουσι τὸν πολιτισμὸν τῆς Μοσχοπόλεως, οὗ ἡ διὰ τῶν δισφόρων ἐκδόσεων, πατριωτικῶν βιβλίων προπαρεσκεύασε τὴν ἀπλευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀφύπνισιν τῶν Βαλκανίων (σελ. 75—89). *Ἡ βιογράφησις ὑπερτριακοντάδος λογίων Μοσχοπολιτῶν* (σελ. 90—159) εἶναι σπουδαιοτάτη συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν Ἑλλήνων γραμμάτων. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀνεκαλύψαμεν καταπληκτικὴν σχέσιν τῆς Νέας Ἀκαδημείας πρὸς τὰς τοῦ Γεωργίου καὶ Βουκουρεστίου, ὧν οἱ κυρίως ὀργανωταὶ καὶ ἡγεμόνες ὑπῆρξαν οἱ Λοῦποι, οἱ Γκα καὶ καὶ οἱ Δουῦκαι ἐκ τῶν πέριξ τῆς Μοσχοπόλεως καταγόμενοι. Τούτου ἕνεκα ἐγὼ ψάμην ὁλόκληρον κεφάλαιον (τ. 160—200) περὶ τῶν ἐξωτερικῶν τούτων συντελεστῶν καὶ τοῦ ἐν τοῖς παριστρίοις χώροις ἑλληνισμοῦ, *ὅπερ θεωροῦμεν ἐντελῶς πρωτότυπον.*

Ἀλλὰ διὸ νὰ παρουσιάσωμεν ἀριώτερον τὸ πόνημα ἡμῶν τοῦτο ἐκρίναμεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπισυνάψωμεν ἐν τέλει καὶ τὸ ἱστορικὸν τῆς Μοσχοπόλεως, ἐν ᾗ συνετελέσθη ἡ μετάφρασις (σ. 200—250) ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας τῆς Μοσχοπόλεως. Ἡ διήκουσα ἔννοια τοῦδε τοῦ βιβλίου ἡμῶν εἶνε ὅτι εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, *ἅπερ τόσῳ ἀξιοζήλως ἐκαλλιεργήθησαν ἐν Μοσχοπόλει, ὀφείλεται ἡ ἀφύπνισις τῶν Βαλκανίων*, καὶ ὅτι ταῦτα σὺν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ πνεύματος ἀπεργάζονται καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν, καὶ προσανατολίζουσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀληθῆ ὁδὸν τῆς σοφίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ τοιοῦτον προεθέμεθα κυρίως σκοπὸν συγγράφοντες τὴν τριλογίαν ταύτην. Ἐν ταύτῃ διὰ πολλοῦ κόπου καὶ χρόνου συνεκεντρώσαμεν πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν γραμματείαν τῆς ἀναγεννωμένης Ἀλβανίας, ἐξιστορήσαμεν τοὺς ἀπὸ 500 ἐτῶν μυχίους αὐτῆς πόθους καὶ τὰς προσπαθείας πρὸς δημιουργίαν ἐθνικῆς γλώσσης καὶ γραμματείας, ἀλλὰ τὸ *θαῦμα τοῦτο συνετελέσθη μό-*

νον ἐν τῇ 'Ελληνιστικῇ 'Ακαδημίᾳ τῆς Μοσχοπόλεως, διὰ τοῦ ἐκείθεν ἐκπορευομένου ἀναμορφωτικοῦ τῶν ἐλλήνων συγγραφέων πνεύματος.

10. 'Η Μοσχόπολις καὶ ἡ Νέα 'Ακαδήμεια αὐτῆς, ἡ καταγωγή τῶν Κουτσοβλάχων καὶ ἡ ἐγγραμμάτισις τῆς γλώσσης αὐτῶν. 'Αθήναι 1935, τύποις Φοίνικος Θον, σελ. 172.

(Τὸ μὲν α' μέρος σ. 1—61 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Θεολογίαν τόμ. IB' 1934, τὸ δὲ β' σ. 61—172 ἰδιαιτέρως καὶ ὑβελλήθη ὡς διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολήν, ἣτις παμψηφεί ἐγκρίνασα αὐτὴν ἀπέειπέ μοι τὸν βαθμὸν Δριστα. Τὸ βιβλίον δὲν ἐκυκλοφόρησεν εἰσέτι).

Ἐπεβάλλετο περὶ τῶν τυχῶν τῆς πόλεως, ἥτις ὑπῆρξε τὸ κέντρον τριαύτης πνευματικῆς ἀκμῆς, ἡρωϊκότερα τε ἐξιστόρησις. Καὶ ἐν μὲν τῷ α' μέρει ἐκτίθενται τὸ ἱστορικὸν καὶ ἡ περιγραφὴ αὐτῆς, ἡ ὀργανωσις τῆς πολιτείας, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τέχναι καὶ συμπλήρωσις περὶ τῶν ἐξόδων. Εἰς τὸ β' ἀναπτύσσεται δὲ ἰδιάζων χαρακτηρ τῆς Νέας 'Ακαδημίας καὶ οἱ εὐρύτεροι αὐτῆς σκοποί, ἡ καταγωγή τῶν Κουτσοβλάχων καὶ ἡ ἐγγραμμάτισις τῆς γλώσσης αὐτῶν. ἀποδεικνύομεν, ὅτι ὅπως τῆς 'Αλβανικῆς οὕτω καὶ τῆς Κουτσοβλαχικῆς ἡ γραμματεία ἐλάβε σάρκα καὶ ὅστεν ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ζεῖδωρον τῶν ἐλλήνων σπουδῶν πλοήν.

Ἀπόδειξις τούτου εἶναι διάφορα μεταφραστικὰ δοκίμια ὑπὸ τῶν ἀκιδημεικῶν γενόμενα τῆς τε 'Αγίας Γραφῆς καὶ διαφόρων προσευχῶν καὶ ἐκκλησ. ὕμνων καὶ δὴ τὸ σπουδαιότερον τὰ δύο Λεξικά, τὸ τριγλωσσον τοῦ Καβαλλώτου καὶ τὸ τετράγλωσσον τοῦ Δαν. ἤλ. εἰς 'Ελληνικὴν, 'Αλβανικὴν, Κουτσοβλαχικὴν καὶ Μακεδονοσλαβικὴν. Περίφημος εἶναι καὶ ὁ κῶδιξ D i m o n i e, περιέχων μεταφράσεις λόγων ἐκκλησιαστικῶν εἰς τὴν Κουτσοβλαχικὴν γλῶσσαν. Ἀνατρέπεται ἄρδιν ἡ παλαιὰ θεωρία, ὅτι οἱ Κουτσοβλαχοὶ συγγενεύουσι γλωσσικῶς τε καὶ φυλετικῶς πρὸς τοὺς Ρουμά-νους· καὶ ἀποδεικνύεται, ὅτι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς ἅ μέρη εὐρίσκονται ἀνεκὰθεν ἀμετακίνητοι, ἐνθα ἐσχηματίσθη καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν

Σημ. Τὸ Κεφάλαιον περὶ Πελασγικοῦ ἀλφαβήτου (σ. 54—64) μετεφράσθη 'Αλβανιστὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν Τιράνων Οἶα.

διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Λατινικῆς τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Ἡ Νέα Ἀκαδημία ἀναμφιβόλως εἶχεν ἐλληνιστικὸν χαρακτῆρα, καὶ οὐδέποτε ἐν αὐτῇ προέκυψε ζήτημα φυλετικόν. τοῦτο συνέβη μετὰ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν τῆς Μοσχοπόλεως ἐν Πέστη, ἔνθα ἀπετέλουν ἰσχυρὰν ἐν τῇ ἑλλήν. ὀρθοδόξῳ Κοινότητι μερίδα οἱ Μοσχοπολίται. Ἐνταῦθα ὡς καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Αὐστρουγγαρίας εἰσῆχθη εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ εἰς τὰ σχολεῖα ἡ Κουτσοβλαχική.

11. Διοσκορίδεις μελέται. Ὁ Διοσκορίδης καὶ ὁ Λαυριωτικὸς κώδιξ, κριτικὴ καὶ ἱστορικὴ μελέτη. Ἀθῆναι 1935. Τύποις Ἀλευροπούλου, 8ον, σ. δ', 120 (οὐπω κυκλοφοροῦσαν).

Περὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν σωζομένων εἰς διαφόρους κώδικας Βοτανικῶν γλωσσαρίων καὶ τὴν σύνταξιν ἱστορικοῦ βοτ. Λεξικοῦ ἀπὸ 25ετίας ἀσχολούμενος, ὡς βίαις τῶν ἐρευνητῶν εἶχον αἰετοῦ τὸν πατέρα τῆς βοταν. φαρμακολογίας Διοσκορίδην, οὗ ἡ ἐν Ἀθῶ Μεγίστη Λαύρα κέκτηται ἄριστον κώδικα. Διεθρυνήθη, ὅτι ἡ τελευταία ἔκδοσις, ἡ τοῦ Wellmann, ἀποτελεῖ τὸ ἄρτον ἄωτον τῆς Γερμανικῆς κριτικῆς τῶν κειμένων. Ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ ἀποδεικνύομεν ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὸν Λαυριωτικὸν καὶ τοὺς ἄλλους κώδικας **τὰ τρωτὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Well. καὶ τὴν ἀναστάσιωσιν**, ἣν ἐπέφερεν οὗτος διὰ τῆς τελείας διαρθρώσεως τῶν κεφαλαίων ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι δὲν ἔλθοι ὑπ' ὄψιν οὔτε τοὺς ἡμίσεις τῶν ἐν Εὐρώπῃ σωζομένων κωδίκων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων **προκρίνει πάντοτε οὐχὶ τοὺς καλλιτέρους**. εἶχεν ἀδυναμίαν εἰς 2—3, πολλάκις δὲ σιγηρίζεται εἰς ἓνα καὶ μόνον, οὐχὶ τὸν ἄριστον, καὶ περιφρονεῖ πάντας τοὺς λοιπούς. **Τὰ τρωτὰ τῆς τοιαύτης μονομεροῦς κριτικῆς ἐξηλέγξαμεν** ἐν σ. 55-60. Ἐπὶ τῇ βίσει τοῦ Λαυριωτικοῦ καὶ ἐπισταμένης τοῦ κειμένου ἐξετάσεως **ἀποκατεστήσαμεν πλεῖστα κακῶς ἔχοντα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Well.** Ἀφ' ἑτέρου κατηρτίσαμεν πίνακα τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθέντων νέων τύπων (εἰς τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν) σ. 60-75. Ἀποδεικνύομεν πῶς ἐκ τοῦ Ἀλφαβητικοῦ Διοσκορίδου προῆλθον **τὰ Βοτ. γλωσσόρια, καὶ καταγράφομεν τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀνακαλυφθέντα πολυώνυμα καὶ πολύγλωττα**. Περιγράφομεν ἐν ἐκτάσει τὸν Λαυριωτικόν, καὶ ἐν 14 πίναξιν, οὓς κατεστρώσαμεν, παρουσιάζομεν τὸν περικλειόμενον ἐν αὐτῷ θησαυρόν. Ἐν τοῖς κεφαλαίοις τούτοις (ὑπὲρ τὰ χίλια) **ὑπάρχει καὶ τὸ ὑλικὸν τῶν Βοτ. γλωσσαρίων. Δι' ἀντιβολῆς ὁλοκλήρου τοῦ κώδικος**, ἀποτελούσης ὀγκώδη τόμον, πρὸς τε τὴν ἔκδοσιν τοῦ Well. καὶ

τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένους κώδικας, ὡς καὶ πρὸς τὸν ὑφ' ἡμῶν ἀνακαλυφθέντα Ἰβηριτικόν, κατεδείχθη ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Λαυριωτικοῦ, εἶναι δὲ σπουδαιότερος τῶν σωζομένων τοῦ Ἀλφαβ. Διοσκορίδου κωδίκων. Εἶναι ἡ πρώτη ἑλληνικὴ κριτικὴ ἐπὶ τοῦ Διοσκορίδου ἐργασία, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὴ ἅμα· διότι περιληπτικῶς ἐντίθενται ὅλα τὰ περὶ αὐτὴν θέματα καὶ οἱ ἐν Εὐρώπῃ γενόμενοι ἐργασίαι. Τὸ τεῦχος τοῦτο θεωρηθῆτω ὡς εἰσαγωγή εἰς τὴν μέλλουσαν ἔκδοσιν τοῦ Ἀλφαβητ. Διοσκορίδου ἐπὶ τῇ βίψει τοῦ Λαυριωτικοῦ.

Κεῖται ἐν τῇ βίψει τοῦ Λαυριωτικοῦ. 22⁸

12. Δασονομία καὶ γεωπονία πάλαι τε καὶ νῦν—Ἀθως φῶς ἐν οὐρανῷ—Ἡ δασικὴ χλωρὸς καὶ ἡ καλλιεργουμένη βλάστησις ἐν Ἀθῶ. Τὰ γεωπονικὰ εἶδη. Ἐν βλέμμα εἰς τὴν ἐκτεταμένην περιοχὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας, ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος ἐν κινδύνῳ. Ἀθῆναι 1935. Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ τυπογραφείου θυν, σ. 266.

Καὶ τοῦτο εἶναι ἀκολουθία τῶν βοτανικῶν ἡμῶν μελετῶν, ἐνθα πολλὰ κεφάλαια εἶναι ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ ἡμῶν Λεξικοῦ τῆς Βοτανικῆς· ἐν γένει ἀνήκει εἰς τὸν ἱστορικὸν κλάδον. διότι ἕκαστον φυτὸν παρακολουθεῖται διὰ τῶν αἰώνων καὶ ἐκτίθενται πάντα τὰ συναφῇ πρὸς αὐτό. Ἀφορμὴν ἔδωκαν εἰς τὴν συγγραφὴν ταύτην ἡ ὑφ' ἡμῶν διδασκαλία τῆς Δασονομίας ἐν τῇ Ἀθωνιάδι καὶ ὁ πόθος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ φυσικοῦ πλούτου τοῦ ἁγίου Ὄρους καὶ ἰδίᾳ τὰ κατὰ τὴν ἱεράν μου Μονὴν Μεγίστην Λαύραν, ἥ· προέστην ἐπὶ τινὰ χρόνον τῆς ἀνορθωτικῆς κινήσεως. ἀλλὰ τὰ γραφόμενα ἔχω δι' ἐλπίδος· ὅτι θὰ ὠφελήσωσι καὶ τὰς λοιπὰς Μονάς, ὥστε διὰ τῆς διορθώσεως τῶν κακῶς ἐχόντων νὰ καταστῇ ὁ Ἀθως ἀξιολόγητον ὑπόδειγμα ἐπιστημονικῆς καὶ ἐντεταμένης καλλιεργίας. Ἀποδεικνύομεν δὲ ὅτι πάννυχρον εὐχερὲς τὸ τοιοῦτον διότι ἐκ φύσεως εἶναι πεποικισμένος καὶ ἔχει ἀνεξάντλητον τὴν εὐλογίαν τοῦ οὐρανοῦ. Οὕτω δὲ οἱ Ἀγιορεῖται θέλουσιν ἐπιτύχει ἀσφιλῶς πᾶσαν ἀνάγκαν εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Θαυμάζεται ὑπὸ πάντων ὁ ἀπέραντος κασιανεὼν καὶ ἡ καταπληκτικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις· διὸ καὶ ὁ Fallmerayer ὠνόμασε τὸ θέαμα «πανήγυριν ὀφθαλμῶν». Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἔχει τὴν ἱστορίαν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων βοτανικῶν καὶ δασολόγων ἐνδιεφέρθη νὰ μάθῃ, οὔτε τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν δασικῶν δένδρων νὰ ἐξετάσῃ, καὶ τὴν ὑλομανοῦσαν βλάστησιν νὰ ἐξιχνιάσῃ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ πρὸς τὰς ἄλλας καλλιεργίας, καὶ δὴ τὰς ἐλαίας, τὰς ἀμπέλους, τὰς συκᾶς, τοὺς κήπους καὶ τὰ περιβόλια, δι' ὧν πράγματι συναμιλλωμένων καὶ πρὸς τὰ ἐξαιρετὰ δῶρα τῆς φύσεως καθίσταται ὁ Ἀθως ἐπίγειος

παράδεισος. Πᾶς ὁ περὶ τούτων λόγος διανθίζεται διὰ ποικίλων διηγήσεων καὶ ἀνεκδότων διασκεδάζοντων τὸ μονότονον τοῦ θέματος. (βλ. τὸ φιλολογικὸν ἡμῶν ἀδολέσχημα σ. 97—109). Νέα ἐπίσης εἶναι τὰ περὶ ἀμπέλων καὶ οἴνων ἀνέκδοτα τῶν Βυζαντινῶν σ. 143—152). Ἵνα καυτηριάσωμεν τὴν νῦν ἀδιαφορίαν περὶ τῆς γεωπονίας, καὶ ἐξυψώσωμεν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωπόνου μετὰ πολλοῦ κόπου κατηρτίσαμεν τὸ κεφάλαιον περὶ τοῦ *δουλλήπου πλήθους τῶν οἴνων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις* (σ. 171—198), καὶ τὸ *ἀπάνθισμα τῶν ἀρχαίων γεωποικῶν ἐπιγραμμάτων*—τελείως ἀγνωστοῦ φιλολογίας—(σ. 226—252) ἃ τε μαρτυροῦσι, ὅτι ἡ γεωργία εἶχε μεγάλην ἐπίδοσιν καὶ ἐν γένει ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων, καὶ οἱ μὲν ἐγεωπόνουν, οἱ δὲ ἐξύμνουν τὸ ἔργον τῶν πρώτων. Ἐν τέλει ἀποδεικνύομεν, ὅτι πλεῖστα περὶ τοὺς θεοῦ νόμιμα, ὡς πρὸς τὰς τῶν καρπῶν ἀπαρχὰς κ.τ.τ. παρῆλθε παρὰ τῶν ἀρχαίων καὶ ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία.

ἦναι

13. Ὁ ἅγιος Στέφανος ἐν Ἀδριανουπόλει. Πατριαρχικὸν σταυροπήγιον καὶ μειόχιον τῆς *Μεγίστης Λαύρας* τοῦ Ἀθῶνος. Ἀθῆναι 1935, τύποις Ἀλευροπούλου, 8ον, σ. 8, 55 (Ἀνατύψεις ἐκ τοῦ 5' τόμου τῶν Θεακικῶν).

Τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἀθῶ περιέχουσι κατὰ πλεῖστον ἀνέκδοτον ὕλικόν. Φρονῶ, ὅτι ἀπλῇ ἐκδοσὶς ἐγγράφων, οἷα ἐξέδωκαν πολλοὶ μέχρι τοῦδε Ἀγιορεῖται, ἄνευ τῆς ἱστορικῆς συναφείας, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης. Ἐνταῦθα δημοσιεύω τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Λαύρας *ΙΓ' ἐν ὅλῳ σιγίλλια καὶ πατριαρχικὰ γράμματα* (σ. 27—55) ἐκ τῶν πρωτοτύπων, πλὴν τοῦ τελευταίου. Ταῦτα ἀνέλυσα καὶ ἐξήτασα ἐπιμελῶς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἀλλὰ μὴ θεωρῶν ἀρκετὸν τὸ τοιοῦτον προὔταξα τὸ ἱστορικὸν τοῦ ἐν λόγῳ μοναχοῦ εἰλημμένον ἐκ τῶν κωδίκων τῆς Μονῆς. Οὕτω καταλαμβάνομεν τελείως τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγράφων. Ἐὖν οἱ εὐέλπιδες Ἀθωνῖται οὕτω ἔπραττον ἕκαστος διὰ τὰ μειόχια τῆς Μονῆς αὐτοῦ, θὰ εἶχομεν μετὰ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν μετοχίων, ἣτις εἶναι καὶ ἱστορία τῶν περιφερειῶν, εἰς ἃς ἀνήκουσιν. Ἐξ ἄλλου θὰ καταδειχθῇ καὶ ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῶν μοναχῶν ἐν τῷ κόσμῳ.

14. Κύριλλος προηγούμενος Λαυριώτης χρονογράφος ὁ Κορωνάτος, Πελοποννήσιος ἐκ Μικρομάνης τῶν Καλαμῶν. Ἀθῆναι, τύποις Ἀλευροπούλου, 8ον, σ. 160.

Οὐδεμία μονογραφία ἔχει γραφῇ περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν λογίων Ἀγιορειτῶν. Διὰ ταύτης πρῶτος διανοήθηεν νὰ ὑποδείξω τὰς πηγὰς καὶ τὴν μέθοδον, καθ' ἣν δέον νὰ ἐξετασθῇ καὶ κριθῇ ὁ Ἀγιορείτης λόγιος. Βεβαίως ὁ Κύριλλος, μὴ τυχὼν ἀρτίας μορφώσεως, δὲν δύναται νὰ ταχθῇ μετὰ τῶν πρώτων, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐνέχει μεγαλητέραν ἀξίαν, διότι δι' αὐτομαθείας ἀνεδείχθη τοσοῦτος παραγωγικὸς εἰς ἔργα.—καὶ τοιοῦτοι ὑπάρχουσι πολλοὶ Ἀγιορεῖται καθεύδοντες εἰς τὰς κονιορτοβριθεῖς βιβλιοθήκας.— Αἱ σπουδαὶ αὐτοῦ εἰς Σίῳνον, Πάτμον, Σμύρνην καὶ Ἀθῶνα (σ. 5—9) πιστοποιοῦσι τὸν πρὸς μάθησιν ὀργασμὸν αὐτοῦ. Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν ἦν ἐγγραφὴ οὕτως εἰπεῖνεῖς Πανεπιστήμιον, ὅθεν μετεκλήθη ὡς καθηγητὴς εἰς Ἰάσιον (σ. 9—11).

Τὰ διάφορα αὐτοῦ ταξίδια εἰς Τουρκίαν, Βλαχίαν, Βενετίαν κ. ἄ. ἐπολλαπλασίασαν τὰς γνώσεις αὐτοῦ καὶ ἀνέδειξαν χρησιμώτατον περιηγητὴν (κεφ. Γ'). Ἡ ἐν τῇ Μονῇ διατριβῇ παρέσχε τὸν καιρὸν νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἐκκλ. ποίησιν καὶ εἰς μεταφράσεις βίων ἁγίων, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπιγραμματικὴν ἀρχοῦντως καλῶς (Κεφ. Δ' καὶ Ε').

Ὑπῆρξε δὲ ὁ Κύριλλος ἐγκυκλοπαιδικώτατος καὶ βιβλιοφάγος διότι δὲν ἠρξέσθη εἰς τὴν πλουσίαν τῆς Λαύρας βιβλιοθήκην, ἀλλ' ἐμελέτησε καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ *Κῆπος χαρίτων* αὐτοῦ (κεφ. ζ').

Ἀλλὰ τὸ κύριον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ *χρονογραφία*. καὶ ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ἀσχοληθέντων μετὰ τὴν ἄλωσιν ἰδίως διὰ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν. (σ. 69 ἔ.). Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Τουρκογραφικῆς τοῦ Κρουαίου τὸ Χρονικὸν τοῦ Κυρίλλου εἶναι *ἐκκλησιαστικὴ ἅμα καὶ πολιτικὴ ἱστορία*, ὡς συνέχεια τοῦ Μανασσῆ, οὗ ἐμιμήθη καὶ τὰ μέτρα καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ 1793 (βλ. Κεφ. Β', σ. 66 ἔ.). Ἀλλ' ὁ Κύριλλος διακρίνεται καὶ διὰ τὸν πρὸς τὴν φρησκεῖαν τῶν πατέρων ζῆλον αὐτοῦ, ὅστις ἐξώθει αὐτὸν καὶ εἰς ὀλισθήματα γλῶσσης κατὰ τοῦ πάπα (σ. 21—27). Ἰδίως ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ κριτικὰ αὐτοῦ σχόλια εἰς τὸν Μελέτιον Ἀθηνῶν καὶ ἄλλους χρονογράφους βυζαντινοὺς καὶ συγγραφεῖς.

Παραμφερὴς πρὸς τὴν χρονογραφίαν εἶναι καὶ ἡ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Λαύρας ἔρευνα αὐτοῦ καὶ ἡ τακτοποίησις αὐτοῦ καὶ καταγραφὴ τῶν χρυσοβούλλων καὶ σιγιλλίων ἐν ἰδίῳ κώδικι μετὰ σχολίων καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων ὡς καὶ μετὰ τῶν πανομοιωτύπων αὐτοκρατορικῶν ὑπογραφῶν. *Εἶναι ὁ πρῶτος τοῦ Ἀθῶ ἀρχαιοδίφης καὶ ὁ πρόδρομος τῶν βυζαντιολόγων* (σ. 36—65). Τοιοῦτος ὁ ἡμέτερος Κύριλλος, ὃν ἐπακριβῶς πλέον διαχωρίζομεν ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ Πατρέως (σ. 27—30) καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ μονογραφία ἡμῶν. Αὕτη στηρίζεται ἀποκλειστικῶς *εἰς τοὺς ἰδιογράφους αὐτοῦ κώδικας*, ἀποκειμένους ἐν τῇ Λαυριωτικῇ βιβλιοθήκῃ.

15) Τὰ κημειλαρχεῖα καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθῶ μονῆς
Μεγίστης Λαύρας. Ἡ παροῦσα κατάστασις αὐτῶν, (ἀνάτυπὸν ἐκ
τοῦ ΙΑ' τόμ. τῆς Ἑπειρηίδος τῆς ἑταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν,
Ἀθῆναι 1935 σ. 306—345 8ον).

Ἡ πραγματεία, αὕτη εἶναι κατὰ πάντα πρωτότυπος· διότι οὐδεὶς
οὐδὲν ἔγραψε περὶ τούτων. Ὡς Ἀγιορείτην ἀνέκαθεν μὲ ἀπασχόλησε ἡ
περιφρούρησις τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπελευθε-
ρώσεως πολλάκις ἐζήτησα νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων
περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἐκ τῆς ἀσυγγνώστου ἀδιαφορίας κινδύνων κα-
τελθῶν καὶ εἰς τὸν Τύπον. ¹⁾ Ὡς ἀναμειχθέντος εἰς τὴν διοίκησιν,
πάντες γνωρίζουσι τὰς ἐπὶ τούτῳ προσπάθειάς μου, ὅτε διὰ τὰ παρά-
σχω ἀφορμὴν ἐξέδωκα τὰ Ἀγιορειτικὰ ἀρχεῖα καὶ τὸν κατάλογον
τοῦ Οὐσπένσκη ²⁾.

Αἱ πλείονες τῶν Μονῶν κατώρθωσαν νὰ καταγράψωσιν, ἔστω καὶ
ἀπλῶς τὰ κειμήλια, τὰς εἰκόνας, τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τὰ ἐντυπα
βιβλία. Ἐκ τῶν δυστροπούντων δυστυχῶς εἶναι ἡ Μεγίστη Λαύρα, ἡ
εἰς αὐτὰ πλουσιωτέρα. Ἰνα δὲ ἐκβιάσω αὐτήν, ἀφοῦ αἱ συμβουλαὶ μου
ἤχησαν εἰς ὧτα μὴ ἀκουόντων, συνέταξα τὴν διατριβὴν ταύτην. Καὶ
ἐν πρώτοις περὶ τῶν ἔγγράφων ὑποβάλλω σχέδιον κατατάξεως διαιρῶν
αὐτὰ εἰς 22 κατηγορίας (σ. 306—316). Αἱ ἀπὸ 150 ἐτῶν καὶ ἐξῆς γενό-
μεναι ἀπόπειραι πρὸς κωδικοποίησιν αὐτῶν, οὐδὲν ὠφελοῦσι σήμερον, εἰ
μὴ ὡς φιλολογία (σ. 316—22). Εἰς τὸ Β' μέρος περὶ τῶν χειρογράφων
ἀναφέρω τὰς γενομένας ὑπὸ Φράγκων καὶ Ρώσων διαρπαγὰς διὰ τὴν
ἔλλειψιν καταλόγων. Ἐν Λαύρᾳ ὑπάρχει λαμπρὸς ὁ τοῦ Χρυσοστόμου
ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἐξετυπώθη ἄλλος, ὃν ἀποδεικνύω ἀπόβλητον διὰ τὴν
ἀτελεῖαν τῶν κωδίκων περιγραφὴν καὶ τὰ τερατώδη σφάλματα, καὶ δὴ
περὶ τὴν χρονολογίαν αὐτῶν (σ. 325—30). ³⁾ Περιγράφω δὲ τρεῖς νέους
κώδικας (σ. 330—33), ἵνα ἀποδείξω ὅτι δὲν περιελήφθησαν πάντες.
Καὶ εἰς τὰ ἐντυπα, ὧν πολλὰ τὰ ἀρχέτυπα, ἡ αὐτὴ κατάστασις, λεηλα-
τουμένων διαρκῶς τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν ἀποβιούντων προϊσταμένων
(σ. 337—9). Ἐν τέλει εἰσάγεται ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ πλουσιώτατον
σκευοφυλάκιον, οὗ περιγράφομεν τὰ σπουδαιότερα κειμήλια. Ἡ
ἔλλειψις καταλόγου καθιστᾷ δυσχερῆ τὸν ἔλεγχον ἐνταῦθα, οὐδεὶς
γνωρίζει πόσα ὑπῆρχον καὶ πόσα πωλοῦνται καθ' ἑκάστην (βλ. σ. 339—45),
παρ' ὅλα ταῦτα εἶναι θαῦμα πῶς ἐσώθησαν καὶ αὐτά.

16) Τὰ Λειτουργικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας βιβλία, αἱ πρὸς
ἀναθεώρησιν γενόμεναι ἀπόπειραι, αἱ ἔγκριτοι διορθώσεις, οἱ ἀρ-

1) Βλ. ἀνωτ. ἀρ. 23· 26, 38, σ. 24, 25, 28.

2) Αὐτ. ἀρ. 3, σ. 8.

3) Εἰς τὸν ἐπόμενον τόμον τῆς Ἑπειρηίδος καταχωρισθήσεται τὸ ἱστορικὸν
τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Καταλόγου, περιγραφὴ δὲ τοῦ Χρυσοστομικοῦ, καὶ πῖναξ
πάντων τῶν κεχρονισμένων κωδίκων, εἰς οὓς ὑπεβλήθη ἐν τῷ ἐν τύπῳ Καταλόγῳ
αὐθαίρετος χρονολογία κατὰ αἰῶνας διαφέρουσα.

χαῖτοι Οἴκοι καὶ τὰ ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις λείψανα αὐτῶν. *Ἱεροσόλυμα 1935, 8ον, σ. 240* (ἀνάτυπον ἐκ τῆς Νέας Σιών ἀτελές).

Ἡ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐσχάτως ἀνέθετο εἰς ἐπιτροπὴν ἐδρεύουσαν ἐν Ἀθήναις τὴν ἀναθεώρησιν τῶν Λειτουργικῶν βιβλίων. Ἵνα παρίσχω τὸν ἔρανόν μου προέβην εἰς τὴν σύνταξιν τῆς δε τῆς συγγραφῆς ἐπιστῶν ἐν προοιμίῳ τὴν προσοχὴν τῶν ἐπαϊόντων εἰς τὰ δύο μεγάλα θρησκευτικὰ κέντρα, τὸν Ἀθῶ καὶ τὸν Ἅγιον Τάφον. Εἰς τὸ πρῶτον οἱ μοναχοὶ ἀπὸ 200 ἐτῶν καὶ πλέον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωζομένων κωδίκων ἐξεπόνησαν διαφόρους διορθώσεις, ὧν αἱ μὲν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὰς ἐκτυπώσεις, ἄλλαι δὲ οὐχί. καὶ οὗτοι εἶναι *Παχώμιος ὁ Ρουσάνος, Καισάριος ὁ Δαπόντες καὶ Διονύσιος ὁ Καλλιπολίτης*. (σ. 1—8). *Ὁ Κουτλουμουσιανὸς Βαρθολομαῖος* εἰς τὴν γνωστὴν ἐκδοσιν εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς διορθώσεις τοῦ *Δωροθέου Βουλισμά* πεφιλοπονημένας πιθανῶς ἐν Ἀθῶ καὶ τὰς τοῦ *Ἀνδρέου Ἰδρωμένου* (σ. 8—17).

Ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διωρίσθη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἣς συμμετεῖχον καὶ οἱ Ἅγιορεῖται *Προκόπιος ὁ Δενδρηνὸς καὶ Δεόντιος ὁ Καισαρεύς*. Ὁ πρῶτος ἐπετέθη σφοδρῶς κατὰ τοῦ Βαρθολομαίου ὡς διαφθείραντος τὰ κείμενα. ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα ἀνέτρεψεν εὐκόλως ὁ δεύτερος συμμαχήσαντος καὶ τοῦ *Σομουήλ Κυπρίου*. Ἀλλ' ὁμολογουμένως καὶ ἡ ἐκδοσις αὕτη φέρει πολλὰς κῆρας ὡς καὶ αἱ μετὰ ταῦτα δι' ἀμέλειαν τῶν ἐκδοτῶν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τῶν παλαιότερων ἐκδόσεων προΐσταντο ἄνδρες φιλογενεῖς καὶ σπουδαῖοι ἐν τοῖς γράμμασιν (σ. 17—33).

Νέα ἐκδοσις ἠκολούθησε ἡ ὑπὸ τῆς *Πνευματικῆς Ἐπιτροπῆς* παρασκευασθεῖσα τῷ 1843 ἐν Κ/πόλει. Εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ὁ *Κεραμεὺς* διὰ τοῦ *Σχεδιάσματος* αὐτοῦ ἔπεισε τὴν Ἐκκλησίαν, ἵν' ἀποκαταστήσῃ τὰ κείμενα ἐπὶ τῇ βίσει ἀρχαίων χειρογράφων ἀποδείξας τὸν ἐν τοῖς ἐντύποις κυκῶνα. Τὰς προσπαθείας *Ἀνθίμου τοῦ Ζ'* ἐξιστορῶ ἐν ἐκτάσει, ἀλλὰ καὶ αὗται εἰς οὐδὲν κατέληξαν (σ. 34—66). Ἀλλ' ἡ ἐκ Λαυριωτῶν ὁρισθεῖσα ἐπιτροπὴ, καὶ δὴ ὁ *Ἀλέξανδρος καὶ Χρυσόστομος*, προσήνεγκον οὐ μικρὰν συμβουλήν εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν Μηναίων (σ. 67—75). Ἐτερος Λαυριώτης ὁ πνευματικὸς *Μεθόδιος* κατώρθωσεν ἔργον γιγαντιαῖον, τὴν ἀντιβολὴν σχεδὸν πάντων τῶν βιβλίων πρὸς ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις συμπεριλαβὼν καὶ τὰς τοῦ *Καλλιπολίτου* διορθώσεις καὶ συμπληρώσας πλείστας ἀκολουθίας καὶ νέας τοιαύτας συγκεντρώσας εἰς δύο μεγάλους κώδικας. Καὶ ὁ *Διονυσιάτης Χρυσόστομος* ἐποίησατο πολλὰς κριτικὰς παρατηρήσεις. Τοιοῦτον τὸ Α' μέρος τὸ ἱστορικόν.

Εἰς τὸ Β' μέρος περιλαμβάνομεν πάσας τὰς μέχρι τοῦδε διορθώσεις ἐκ τῶν ἐντύπων καὶ τινων χειρογράφων, καὶ δὴ ἐκ τῶν ἀρχαίων εἰληταρίων τῆς Λαύρας ἀντιβληθέντων ὑπὸ τοῦ *Λαυριώτου Γερμανοῦ* ἱεροδιακόνου.

Καὶ εἰς τὸ Γ' μέρος περιγράφομεν τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας

Οἶκους ἀνερχομένους εἰς ὑπερδιακοσίους, συμπληροῦμεν ἐξ αὐτῶν τὰ ἐν τοῖς Ὁρολογίοις ἐλλείποντα Κοντάκια, καὶ ἀποδεικνύομεν τί διεσώθη ἐκ τῶν ἀρχαίων Οἶκων ἐν τοῖς σήμερον ἐν χρήσει ἐπ' ἐκκλησίας ὕμνοις. Ἐτέλει ἐπισυνάπτομεν πλήρη βιβλιογραφίαν.

Βιβλιοκρισία τοῦ κ. Ἑμμ. Ἑμμανουήλ, καθηγητοῦ τῆς Φαρμακολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἰδιαζόντως ἀσχολουμένου καὶ περὶ τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης ταύτης. (Ἀρχεῖα Φαρμακευτικῆς, τευχ. 5, Ἀθῆναι 1935, σ. 160:

Εὐλόγιον Κουρίλα Λαυριώτου. Διοσκορίδειοι μελέται καὶ ὁ λαυριωτικὸς Διοσκορίδης. Ἀθῆναι 1935, σελ. η', 120.

Νέαν περισπούδαστον μελέτην ἐμφανίζει ὁ ἐρημίτης τοῦ Ἀθῶνος, ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τοῦ ἀσκητισμοῦ καὶ τόσων ἄλλων ἱστορικῶν πραγματειῶν, ἐλλογιμώτατος Εὐλόγιος Κουρίλας. Ὁ φιλόλογος καὶ ἐρευνητὴς οὗτος μετ' ἀξιοθαυμάστου προσοχῆς διεξέρχεται ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ βιβλίου του τὰ περὶ τῆς ἀξίας τῶν Διοσκοριδείων μελετῶν, περὶ τῶν ἐκδόσεων, ὑπομνημάτων καὶ μεταφράσεων. Κρίνει καὶ συγκρίνει τὰς τελευταίας ἐκδόσεις ἰδίᾳ τῶν Sprengel (1830) καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ M. Wellmann (1907—1914), ἀναγράφει τὰ παραλειφθέντα κεφάλαια καὶ καταλήγει εἰς σαφεῖς ὑποδείξεις καὶ εἰς τολμηρὰν κριτικὴν, οὐχὶ βεβαίως εἰς ὄφελος τοῦ τελευταίου ἐκδότου. Ἀκολουθοῦσιν ἡ περιγραφὴ τῶν διαφόρων κωδίκων τοῦ Διοσκορίδου, τοῦ γνησίου καὶ νόθου Διοσκορίδου, καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ λαυριωτικοῦ κώδικος, ὃν θεωρεῖ τὸν σπουδαιότερον. Ὅμοίως εὔρηνται τὰ περὶ βοτανικῶν γλωσσαρίων ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου μέρους καὶ παρατίθεται συγκριτικὸς κατάλογος τῶν ἐκδόσεων Sprengel καὶ Wellmann. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει περιγράφεται λεπτομερῶς ὁ λαυριωτικὸς Διοσκορίδης ἀναγραφόμενων πάντων τῶν τίτλων τῶν κεφαλαίων του. Τὸ ἔργον τοῦ ἀκουράστου ἱστορικοῦ ἀποτελεῖ σημαντικὴν συμβολὴν οὐ μόνον ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀξίαν πάσης προσοχῆς καὶ ἰδιαιτέρας συστάσεως πρὸς πάντας τοὺς ἀσχολουμένους ἐν τῷ ἱστορικῷ τούτῳ κλάδῳ.

Διορθωτέα. Ἐν τῷ *Θεοκλείῳ Πολυεῖδῃ* (ἀρ. 4, σ. 9) προστεθέντος καὶ τοῦ τελευταίου, εἰσαγωγῆς καὶ πίνακος περιεχομένων, αἱ σελίδες εἶναι ια', 306... Κατωτέρω σ. 29 ὁ ἀριθ. 40 ἐτέθη δῖς, ὅθεν διορθ. τὸ 40, 41, 42, εἰς 41, 42, 43.

Β'. ΕΛΑΣΣΟΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

14. Περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Κοριτσᾶς καὶ Καστορίας (Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον 1909, Ἀθῆναι, σ. 283—291, 8ον. Ἔγγραφα 2+ περιοδεύων ὥς ἀπεστυλμένος τοῦ Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου).

15. Ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀλβανίας, περὶ τῶν σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν. (Φωνὴ τῆς Ἡλείρου, Ἀθῆναι 5 Νοεμβρίου 1910 ὑπὸ 4+ τὸ ψευδώνυμον «Πελασγός»).

16. Παροιμιαὶ Ἀλβανικαὶ (Τοσκικαί). (Λαογραφία τόμ. Α' Ἀθῆναι 1910 σ. 650—54 ἐκ τῆς περφερίας Κοριτσᾶς μετὰ ἐρμη-5+ νείας καὶ ἑλληνικῆς μεταφράσεως).

17. Ἱστορικὸν ἔγγραφον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐκθεσις Ἰωάννου Λιναρδάκη πρὸς Βιαρὸν Καποδίστριαν περὶ μονα-8+ χῶν τῆς ἐν Ἀθῷ Μονῆς τοῦ Βιτοπεδίου καὶ τῶν περιπετειῶν αὐτῶν πρὸς διάσωσιν τῶν ἱερῶν κειμηλίων.

(Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις ἔτος Η'. Ἀθῆναι 1915, σ. 470—471, 4ον).

18. Τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ βαθυτέρα θρησκευτικὴ αὐτοῦ σημασία παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει. (Ἐθνικὴ Ζωή, ἔτ. Α'. Ἀθή-9+ ναι, 4ον, σ. 11—12).

19. Ἀνέκδοτος συλλογὴ παροιμιῶν ἐξ ἀγιορειτικοῦ κώ-11+ δικος. 1+

(Λαογραφία τόμ. Ε'. Ἀθῆναι 1916, σ. 553—60, 8ον).

ταύτας ἐκ τοῦ αὐτοῦ Λαυρ. Θ 6 ἐν τῷ Ρωμανῷ τῷ Μελεῳδῷ τόμ. Α', Παρί-
σιοι 1933, σ. 346—8 ἄνευ σχολίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐσφαλμένου ἀντιγράφου τοῦ
συναδέλφου γέροντος Σπυρ Λαυριώτου. Ἐπίσης οὗτος (αὐτόθι σ. 330—46) ἐκ
τοῦ Λαυρ. I 41 δημοσιεύει ἄνωνύμως τοῦ γνωστοῦ Ἰωαννίτου λογίου ἱερομο-
ναχου Παρθενίου Κατζιούλη 726 δημῶδεις παροιμίας καὶ ταύτας κατὰ κακὸν
ἀντίγραφον «Παροιμιαί κοιναὶ κατὰ Ἰωαννίτι» γρ. κατὰ Ἰωαννίτας. Ταύτας
τῷ 1910 ἀντιγράψας ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος παρέδωκα τῷ μακ. καθηγητῇ Νικ
Πολίτῃ πρὸς δημοσίευσιν, ὅστις μοὶ εἶπεν δι' εἶχεν αὐτὰς ἐκ κώδικος τῆς.
ἐν Τεργέστη Ἑλλην. Κοινοτήτης, καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν ὡς εἰλημ-
μέναι ἐξ ἄλλης συλλογῆς. Τοῦτο ὁμως δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀληθές, διότι ὁ
Κατζιούλης κατεγίνετο ἰδιαζόντως εἰς τὰ τοιαῦτα. πέρυσι ἠγόρασα παρὰ τοῦ
βιβλιοπλάου κ. Ζαμπάκη κώδικα αὐτοῦ περιέχοντα συλλογὴν πασῶν τῶν ἀρ-
χαίων παροιμιῶν μετὰ σπουδαίας διαιρέσεως.

Ναί 20. *Τὰ Καυσοκαλύβια, περιγραφή τῆς ἐν Ἀθῶ σκήτης* 12
τῶν Καυσοκαλαβίων.

(Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις ἔτ. I' σ. 327—9, καὶ 343—4 καὶ ἐ.
Ἀθῆναι 1917).

Ναί 21. *Βοτανικὰ μελετήματα. Σειρὰ ἄρθρων περὶ τῆς γενέ-* 14
σεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς βοτ. ἐπιστήμης ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀρ-
χοίων χρόνων μέχρις ἡμῶν. Ἀθῆναι 1919, 4ον, σ. 24. Ἔργον πρω-
τότυπον.

(Ἀπόσπ. ἐκ τοῦ ΙΑ'—ΙΒ' τόμου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπι-
θεωρήσεως).

Ναί 22. *Ἀρχὴ καὶ ἔννοια τῆς γεωργίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις* 15
Ἑλλήσιν.

(Εὐ.υχία ἔτ. Α' τεύχος 2—3, σ. 23—24, 37—39, Ἀθῆναι
4 ν. διεκόπη).

Ναί 23. *Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἀθῶ ἱερᾶς Μονῆς* 16
τοῦ ἀγίου Γρηγορίου.

(Ἀπόσπ. ἐκ τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ ἔτος 5' Θεσσαλονίκη 1922,
σ. 261—8, 357—65, 510—17, 8ον).

Ἡ διατριβὴ ἐγγράφη ὡς βιβλιοκρισίᾳ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς
ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ γέροντος Βαρθολαῖ ἐν Θ)νίκῃ τῷ 1921, ἀλλ' ἔλαβε
γενικώτερον χαρακτῆρα καὶ πραγματεύεται περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ θη-
σαυροφυλακείων ὡς καὶ πάντων βυζαντινῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἡμο-

νών. Ἐν τέλει δημοσιεύονται καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα συμπληρωματικῶς. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν συνέγραψα ἐκτεταμένην τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς ταύτης, καὶ εἰς τοὺς ἁγίους Γρηγοριάτας ἀπόκειται νὰ ἐκδώσωσιν αὐτήν.

24. *Ἀρχαιότης τῶν σφραγίδων ἐν Ἀθῶ καὶ σημασία τῶν λέξεων χρυσόβουλλον, ἀργυρόβουλλον, καὶ κηρόβουλλον κττ.* 29+

(Γρηγόριος Παλαμᾶς τόμ. 5' Θεσσαλονίκη 1922, σ. 443—8 478—80, 8ον)

25. *Τὸ Κουισοβλαχικὸν ζήτημα καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν Ἀλβανῶν.* (Ἀπάντησις εἰς τὸν κ. N. Jorga διΐσχυριζόμενον, ὅτι ἀμφοτέροι οἱ λαοὶ εἶναι Λατινικῆς καταγωγῆς καὶ μετὰ τῶν Ῥουμάνων εἰσὶν ἀδελφοί. Ἐμπρός, Ἀθῆναι 1923, Μαρτίου 19). 17+

26. *Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τὰ μοναστήρια, ὁ Βυζαντινὸς πλοῦτος καὶ ἡ δοῦσις αὐτῶν.* 19+

(Ἐμπρός, Ἀθῆναι 1923, Ἰουλίου 1—9).

Εἰς τὰ 9 ταῦτα ἐκτεταμένα ἄρθρα ἐκδοθέντα ἐπὶ τῇ συντάξει τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐξετάζονται ὅλα τὰ συναφῆ θέματα καὶ δὴ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος καὶ ἡ δημιουργηθεῖσα νέα κατάστασις ἐν τοῖς λεγομένοις ἰδιορρυθμοῖς. Ἡ διοίκησις, ἡ δικαιοσύνη, ἡ οἰκονομικὴ διαχείρισις καὶ ἡ τῆς γῆς καλλιέργεια. Σύγκρισις κοινοβίου καὶ ἰδιορρύθμου. Ἡ ἑλληνικὴ κατοχὴ καὶ τὸ ζήτημα τῆς διεθνοποιήσεως. Ῥιζικὰ μέτρα πρὸς σωτηρίαν. Ἡ περιφρόνησις τῶν θησαυρῶν τοῦ ἔθνους κττ.

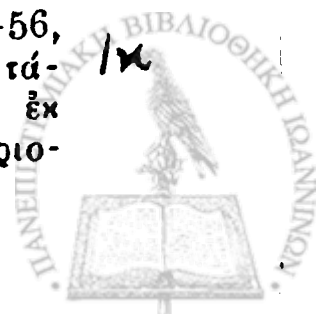
27. *Ἡ Μοιρὰ τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ καὶ ἡ Ἀχρεΐς.* 18+

(Ἐμπρός, Ἀθῆναι 1924, Μαΐου 24 καὶ 29).

Οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἀπεφάσιζον αὐθαρέτως καὶ παρεχώρησαν εἰς τὴν Σερβίαν τὴν ἀρχαίαν ταύτην Μονήν, ἥτις ἀνῆκε κατὰ πάντα λόγον εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὡς ἀπεδείξαμεν.

28. *Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος, ὁ Σύρου καὶ Τήνου Ἀρχιεπίσκοπος. Μελέτη ἱστορικὴ καὶ θεολογικὴ.* 21+

(Θεολογία τόμ. Ε'—Σ' Ἀθῆναι 1927—8, 8ον, σ. 135—56, 328—41, 65—80, διελόγη ἅτε προτιμηθέντος ἕνεκα τῶν περιστάσεων Γρηγορίου τοῦ Ἀργυροκαστρίτου. Ἐλθόν τὴν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ δημοσιεύματος τοῦ καθ. κ. Δημ. Μπολάνου ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ, ὅστις ἔγραψεν, ὅτι ὁ Λυκοῦργος εἶχε δύο πίστεις.

29. *Ἡ ἱστορία τῆς Μακεδονίας, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ βοηθη-
ματα.* 234

(Νέα Ἀλήθεια, Θεσσαλονίκη 1929. Μαΐου 31). "Ἀρθρον πεντά-
στηλον. Ἐγράφη ἐπὶ τῇ συστάσει Ἐπιτροπῆς πρὸς συγγραφὴν ἱστο-
ρίας τῆς Μακεδονίας, καὶ ἀποδεικνύομεν ὁποῖαν ἔκτασιν ἔχει τὸ θέμα
τοῦτο, ἐξελέγχομεν δὲ καὶ τὰ γραφέντα καὶ δὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη,
ἅπερ ὡς ἐκ πολιτικῶν καὶ προπαγανδιστικῶν λόγων πρόερχόμενα δὲν
δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν.

30. *Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατρι-
αρχεῖον ὡς φορεῖς τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως τῶν Βαλκανίων.* 244

(Μακεδονικὰ Νέα, Θεσσαλονίκη 1929, Ἰουνίου 9, 10, 12 καὶ
14). Εἰς τὰ ἐκτενῆ 4 ταῦτα ἄρθρα ἐξελέγχομεν ὡς ἀσύστατον τὴν κατὰ
τοῦ ἀνωτάτου ἐκκλησι. κέντρου ἡμῶν ἐκτοξευομένην κατηγορίαν, ὅτι
κατεπολέμει τὴν ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Βαλκ. λαῶν.

31. *Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς ἀγίας Ἀναστασίας ἐν Χαλ-
κιδικῇ.* 254

(Νέα Ἀλήθεια, Θεσσαλονίκη 1929, Ἰουλίου 5 καὶ 12 τρισημε-
ῖα ἄρθρα).

32. *Αἱ Βαλκανικαὶ σπουδαί.* 264

(Ταχυδρόμος, Θεσσαλονίκη 1929, Ἰουλίου 14, 15, 16, 17).

Εἰς τὰ 4 διεξοδικὰ ταῦτα ἄρθρα θίγονται τὰ ἐξῆς θέματα:
Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων ζητή-
ματος. Ἡ ἐθνότης τῶν Ἀλβινῶν. Θράκες καὶ Ἰλλυριοί. Ἡ κατα-
γωγὴ τῶν Ρουμάνων καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ρουμανίᾳ. Ὁ weigand
καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι. Ἐπίδρασις τῶν ἰδεῶν τοῦ Fallmerayer. Ἡ
ἐθνικὴ τῶν Ἀλβανῶν ἀφύπνισις. Ἡ Ῥωσικὴ πολιτικὴ καὶ τὸ βουλ-
γαρικὸν σχίσμα. Ἡ πλαστογραφία τῆς ἱστορίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.
Ἡ νέα φύσις τοῦ Μακεδ. ζητήματος.

33. *Ἐπιστολιματὰ διατριβῆς περὶ τῶν ἐμπορικῶν, στατι-
στικῶν καὶ οἰκονομολογικῶν ἐν Ἑλλάδι μελετῶν.* 304

(Ἡμερολόγιον Δράμας τοῦ κ. Θεοφ. Ἀθανασιάδου σ. 15.
18 Δράμα 1930).

34. *Εὐλόγιον Κουρίλα Λαυριώτου Πρωτεπιστάτου τοῦ
Ἀγ. Ἄρτους. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐν Ἀθῶν. Ὁ ἐκφωνηθεὶς ἱστορι-* 344

κός λόγος καὶ αἱ ἐπίσημοι δηλώσεις, τὰ σχόλια τοῦ Τύπου. Θεσσαλονίκη 1930, 8ον, σ. 31.

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς Ἀθῶν ἐνεῖχε μεγίστην πολιτικὴν σημασίαν. καίτοι δύο δεκάδες ἐτῶν συνεπλήρου ἡ Ἑλληνικὴ κατοχὴ οὐδεὶς οὔτε τῶν βασιλέων οὔτε τῶν πρωθυπουργῶν ἔπροξε τοῦτο, οἱ δὲ ἐν αὐτῷ ξέναι ἐθνικότητες διέδιδον, ὅτι ἔνεκα διεθνῶν συμβάσεων δὲν ἐπιτρέπεται τὸ τοιοῦτον. Τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀπὸ 500 ἐτῶν ἀνέμενε τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, τὸν διάδοχον τοῦ Παλαιολόγου, συνέπεσε νὰ εἶναι ὁ Βενιζέλος. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ ἱερὸς τόπος σύσσωμος ἀπεφάσισε νὰ ὑποδῇται αὐτῶν βασιλικῶν καὶ νὰ ἀποδώσῃ ὅλην τὴν ἐθνικὴν βαρύτητα, εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην. Βεβαίως οἱ Ἄγιοι εἶναι ἔχοντες τὴν πολιτικὴν ἀντιλήψιν, καὶ δὴ ὁ ὑποφαινόμενος, ὢν ἔνεκα καὶ ἔμεινα δύο ἔτη εἰς τὴν φυλακὴν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, ἀλλὰ τότε ἀπεφασίσμεν νὰ ὑψώσωμεν λευκὴν σημαίαν, χάριν τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου ἔναντι τῶν ξένων. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐξεφώνησαν τοὺς πολιτικούς λόγους καὶ ἐλιβίνισαν ἀρχοῦντως τὸν ἐπίσημον ἐπισκέπτην. Εἰς ἐμὲ ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἔλαχεν ὁ κληρὸς νὰ ἀναπτύξω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν μεγαλειώδη ἱστορικὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, νὰ παραστήσω τὴν μεγάλαν ὑπηρεσίαν, ἣς προσέφερεν εἰς τὸ ἔθνος, καὶ νὰ διηγήσῃ καὶ τὴν νέαν αὐτοῦ ἀποστολὴν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἦν ἀνάγκη νὰ δηλώσω καὶ ποῦ τελουσιν αἱ διηγήσεις προσευχαί καὶ οἱ πόθοι τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Γένους καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ σοφίας. Ὁ λόγος εἰς ὑπερκαθαρεύουσιν συντεταγμένος συνεκίνησε βαθύτατα τὸν ἥγιοτον συμπαθῶς ἔχοντα πρὸς αὐτὴν πρωθυπουργόν, ὅστις ἔσφιξε τὴν χεῖρά μου, εἰπὼν ὅτι ὁ λόγος σὰς ἦτο θαυμάσιος... Σύμπας ὁ Ἕλλην. τύπος καὶ βιβλία ἀνεδημοσίευσαν περικοπὰς αὐτοῦ.

35. Συμβολὴ εἰς τὴν ἐκκλησ. ἱστορίαν τῶν μητροπόλεων Θεσσαλονίκης καὶ Σέρρων. Τρεῖς ἀνέκδοτα πατριαρχικά σιγίλλια ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Δαύρας.

(Γρηγόριος Παλαμᾶς, Θεσσαλονίκη ἔτ. ΙΔ' 1930, σ. 223—231, 8ον).

Ναι 36. Οἱ μοναχοὶ καὶ ἡ ἐπανάστασις.

36

(Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις ἔτος ΚΔ', Ἀθῆναι, σελ. 1930 σελ. 6—8. 4ον).

Τὸ ἄνθρον ἐγγράφη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐθνικῆς ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐκτίθενται αἱ ἀνεκτίμητοι ὑπηρεσίαι τῶν μοναχῶν.

Ναι 37. Ἀθῶς καὶ Δελφοί. Ἡ ματαία προσπάθεια τοῦ Σικελιανοῦ πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ἀρχαίας θρησείας.

37

(Ἑλλην. Ἐπιθεώρησις, ἔτ. ΚΔ', Ἀθῆναι 1920, σ. 26—9) 4ον).

Ναι 38. Τὰ ὁριακὰ ζητήματα ἐν Ἀθῶ καὶ τὸ κῦρος τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων.

40

(Γρηγόριος Παλαμᾶς ἔτος ΙΕ', Θεσσαλονίκη 1931, σ. 19—23, 65—73, 120—30, 8ον).

Ναι Ἀνέκαθεν τὸ Ἅγιον Ὄρος σπαράσσεται ὑπὸ ὁριακῶν μεταξὺ τῶν Μονῶν διαφορῶν. τὰ ἀρχεῖα ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοιαύτης φύσεως ἐγγράφων καὶ αὐτῶν τῶν χρυσοβούλλων καὶ πατριαρχ. σιγιλλίων μέγα; ἀριθμός. Ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις πολλοὶ τῶν μοναχῶν νομίζοντες ὅτι ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα προσβαινον εἰς πλαστογραφίας παραπεύθοντες καὶ αὐτὰς τὰς ἐπισήμου; ἀρχὰς πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῶν. Οὕτω κατέστη τὸ κακὸν ἀνίατον πλεον καὶ ὑπάρχουσι διαφοραὶ ἐκκρεμοῦσαι ἀπὸ 400 ἐτῶν εἰς τὰ δικαστήρια! διότι ἀμφότερα τὰ μέρη παρουσιάζουσι τίτλου; ἐπισήμου;.

39. Μοναχολογία. Τὰ αἷτια τῆς παρακμῆς τοῦ κοινοβίου ἐν Ἀθῶ καὶ ἡ ἀποκατάστασις αὐτοῦ ἐν Λαύρᾳ καὶ Βατοπεδίῳ ἐπὶ Ἱερεμίου τῷ 1574. Ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου καὶ ἀνέκδοτον σιγίλλιον.

41

(Ἀπόσπ. ἐκ τῶν Ἐναισίμων ἐπὶ τῇ 35 ἐπετηρίδι τοῦ μικροῦ Χρυσοσιόμου Πιπαδοπούλου ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν...).

Ναι Εἶναι ζήτημα σπουδαιότατον τῆς Ἀγιορειτ. πολιτείας ἡ κατάργησις τοῦ κοινοβιακοῦ καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἰδιορρύθμου βίου ἥτις ἀέτρεψεν ἄρδην τὴν μοναχικὴν ἐπαγγελίαν. Ἐνταῦθα ἐπὶ ἀνεκδότων στηριζόμενος πηγῶν, ἀποδεικνίω πῶς βαθμιαίως καὶ ἀνεπαισθήτως ἐγένετο ἡ μεταβολή, ἥτις ἐπέδωκε τὰ μέγιστα μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἔνεκα

τῆς τε οἰκονομικῆς καχεξίας τῶν Μονῶν καὶ τῆς ἀπουσίας πάσης ἀνωτέρας ἐποπτείας.

Ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσε νὰ μὲ συγχαρῇ ὁ φιλομόναχος κ. Δημ. Πετράκης καὶ ἄλλοι.

Κρίσεις ξένων,

Ὁ σεβ. Πέτρος Dumont κρίνων τὴν πραγματείαν γράφει καὶ τὰ ἑξῆς :

« Cette communication appuyée sur de nombreux documents inédits, apporte une contribution fort appréciable à l'histoire de l'Athos ».	Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη στηριζομένη ἐπὶ πολυαριθμῶν ἀνεκδότων πηγῶν ἀποτελεῖ συμβολὴν ἑλάν σημαντικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀθῶ.
---	--

(Irenikōn. τόμ. IX 1932, Belgique σ. 103).

40. Ἡ Βαλκανικὴ συνεννόησις καὶ ἡ Βουλγαρικὴ μεγα-
λομανία. 41^a

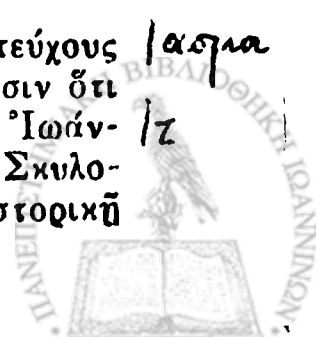
(Ἡμερολόγιον Ἀνατολικῆς Μακεδοτίας—Θράκης ἔτ. Β', Δράμα 1932, σ. 59—55).

Ὑποσηρίζων τὸ ἀτελεσφόρητον τῶν διπλωματικῶν μετὰ τοῦ γείτονος κράτους διαπραγματεύσεων προσίγω πλεῖστα ἐκ τῆς ἱστορίας παραδείγματα περὶ τῆς τῶν Βουλγάρων καὶ οπιστίας. οὔτοι πρὸς δημιουργίαν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐπλαστογράφησαν τὴν ἱστορίαν, ἡμεῖς δὲ ἐξ ἐναντίας ἀποκηρύσσομεν τὰ ἱστορικὰ δικαιώματα καὶ ἐσμὲν ὡς ἐκ τούτου πάντοτε πρόθυμοι εἰς πᾶσαν θυσίαν πρὸς σύναψιν δολίας φιλίας καὶ καταστρεπτικῆς διὰ τὸν ἑλληνισμόν.

Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τῆς διατριβῆς ἡμῶν.

40. Τὰ χρυσόβουλλα τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας καὶ τὸ σύμβολον ΙΩ ἢ Ἰωάννης. Ἀθῆναι 1933, 8ον μέγα, σ. 223—33 τύποις Μαῖσνερ. 48

Ἀπόσπ. ἐκ τοῦ εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου τεύχους οὔπω κυκλοφορήσαντος. Πάντες σχεδὸν οἱ σλαβιστὰὶ φρονοῦσιν ὅτι τὸ ἐν ἐλ. κεφαλῇ τῶν χρυσοβούλλων ΙΩ εἶναι ἐπίτμησις τοῦ Ἰωάννης ὀνόματος τοῦ βσιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωαννίτζη, τοῦ Σκυλογιάννη τῶν Βυζαντινῶν· ἀλλὰ τοῦτο ὡς ἀντικείμενον τῇ ἱστορικῇ

ἀληθείη, διότι οὐδέποτε οὗτος ἐγένετο καὶ τῶν Ῥουμάνων βασιλεὺς, ἀποκρουστέον, καὶ ἀναζητέα ἡ ἐξήγησις εἰς τοὺς θρούλους καὶ τὰς περὶ βασιλέων παραδόσεις τοῦ λαοῦ. Τὸ ΙΩ, ὡς σύμβολον τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ (ἐπίτμησις τοῦ Ἰεχωβά), εἰσῆχθη εἰς τοὺς Χαλδαϊκοὺς χρησμοὺς καὶ ἀπεδόθη ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ εἰς βασιλεῖς (περὶ τοῦ κοιμωμένου βασιλέως Ἰωάννου). Ἐκ τοῦ χρησμοῦ τοῦ Λέοντος, γνωστοῦ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα εἰς τοὺς Βαλκατίους, ἐλήφθη τοῦτο ὑπὸ τῶν Ῥουμάνων ἡγεμόνων ὡς μελλόντων νὰ ἀντικαταστήσωσι τοὺς ἐπιβάτας ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου. Τοιαύτην ἐξήγησιν ἐδρίσκωμεν ὑποστηριζομένην καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐν Ῥουμανίᾳ. Οὕτω τὸ ΙΩ διετηρήθη ἔπειτα ὡς ἱερὸν σύμβολον (πρβλ. τὸ ἐλφ. Θεοῦ καὶ τὸν Τουγράν τῶν Τούρκων) ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις μεταφραζόμενον Ἰωάννης.

(Ἐγένετο ἀνακοίνωσις εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις IV διεθνὲς Βυζαντιολογικὸν συνέδριον τοῦ 1931, ἐνθα ἀντίρρησίς τις Ῥουμάνου συνέδρου προήλθεν ἐκ παρενοήσεως τοῦ κειμένου).

1087

41. Αἱ πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν ἐκκλησι. λειτουργικῶν βιβλίων γινόμεναι ἀπόπειραι ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἀνατολ. ἐκκλησίᾳ.

52

(Νέα Σιών Ἱεροσόλυμα 1935, τόμος Λ'. 82 - 90, 121 - 147 ἑ. μήπω περαιωθέν)

Ἀποδεικνύω, τι ἐν Ἀθῶ πάντοτε ἀπέβλεπεν ἡ ἐκκλησία διὰ τὴν διορθωτὴν τῶν βιβλίων, καὶ ὅτι πολλαὶ ἐγένοντο ἐνταῦθα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς δοκίμια διορθώσεων, ἅπερ ἐχρησιμοποίησεν Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανός. Πρὸς τούτοις παρεβάλλω καὶ δείγματα διορθώσεων ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαίων ἀνεκδότων κωδίκων τῆς Λαύρας.

42. Κριτικὴ ἐκκλησιαστ. λειτουργικῶν βιβλίων. Ἀθῆναι 1935, τύποις Φοίνικος, 8ον, σ. 40.

(Ἀπόστ. ἐκ τῆς Θεολογίας τόμ. ΙΓ'). Ὡς βιβλιοκρισία τοῦ ὑπὸ Σωφρ. Εὐστρατιάδου πρ. Λεωντοπόλεως ἐκδοθέντος Εἰρημολογίου ἐν Πιρισίοις 1932 καὶ ἀποδεικνύω, ὅτι ὁ Λαυρ. κώδιξ δὲν ἀνεγνώσθη καλῶς, αἱ δὲ διορθώσεις τοῦ ἐκδότου εἶναι πᾶσαι ἐπισηφαλεῖς, προτείνω δὲ τὰς ὁρθὰς καὶ ἀποκαθιστῶ ἐν πολλοῖς τὸ μέτρον καὶ τὴν ἐννοίαν τῶν ὕμνων.

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΙΝ :

α'. Τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις ἡμῶν, καὶ ἡ ἔξις τῶν πηγῶν αὐτῶν. Μελέτη ἱστορικὴ καὶ γλωσσολογική. 8ον, σ. 250.

β'. Κύριλλος προηγούμενος Λαυριώτης Ἀγιορείτης ὡς χρονογράφος.

φος, γεωγράφος, ποιητής καὶ ὑμνογράφος ἐξεταζόμενος, μετὰ πολλῶν ὀνεκδοτῶν κειμένων. 8ον σ. 200.

γ'. Βλοι Κανσοκαλυβιτῶν ἁγίων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωζομένων κωδίκων μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων. 8ον, σ. 350.

Οἱ βίοι τῶν ἁγίων ἐκτυποῦνται ὑπὸ τῆς ἐν Βρυξέλλαις 'Εταιρείας τῶν Βολλανδιστῶν, οἵτινες ἀποδεξάμενοι τὴν ἐμὴν αἴτησιν γράφουσί μοι ἀπὸ 13 Μαΐου ἐ ἔ καὶ τὰ ἐξῆς.:

Comme vous voyez malgré les temps fort difficiles, que nous traversons les nouvelles que je vous communique dans cette lettre sont plutôt réjouissantes pour vous : dans quelques mois, s' il plaît à Dieu, nous commencerons l' impression de la première Vie de S. Maxime. J' espere que vous comprendrez les raisons de notre retard, et que, loin de vous plaindre, vous vous estimerez heureux d' être admis à collaborer à la Revue des Bollantistes: cette faveur n' a jamais été accordée, avant vous, à aucun moine de l' Athos, ni même à aucun savant grec!

Je vous souhaite beaucoup de succès dans vos doctes recherches et publications.

Veuillez croire à mon religieux devouement.

François Halkin S. T.

Société des Bollandistes, Bruxelles.

Ὡς βλέπετε, παρὰ τοὺς λίαν δυσκόλους καιρούς, αὐτὸ διερχόμεθα, αἱ εἰδήσεις ἃς μεταδίδω ὑμῖν διὰ τῆς παρούσης εἶσιν χαροποὶ δι' ὑμᾶς: μετ' ὀλίγους μῆνας, ἔάν θέλῃ ὁ Θεός, ἀρξόμεθα τοῦ πρώτου βίου τοῦ 'Αγ. Μαξίμου. Ἐλπίζω δι' ἃ ἐννοήσετε τοὺς λόγους τῆς βραδύτητος ἡμῶν, καὶ δι' ἃ μακρὰν τοῦ νῦν παραπονεθῆτε, ἃ δὲ λογισθεῖτε ὑμεῖς αὐτὸν εὐτυχῆ ὅτι συμπεριλαμβάνεσθε ὡς συνεργάτης τῆς 'Επιθεωρήσεως τῶν Βολλανδιστῶν. Ἡ εὐνοία αὐτῇ οὐδέποτε παρῆσχεθῃ πρὸς ὑμῶν, πρὸς οὐδένα μοναχὸν τοῦ Ἁθῶ, καὶ ἀκόμη οὐδὲ καὶ πρὸς οἷον δὴ ποε 'Ελληνα σοφόν!

Εὐχομαι ὑμῖν ἀφθόγους τὰς ἐπιτυχίας ἐν ταῖς σοφαῖς ἐρεῦναις καὶ δημοσιεύμασιν ὑμῶν...

Πιστεύσατε παρακαλῶ εἰς τὴν ἐν Χριστῷ πρὸς ὑμᾶς ἀφοσίωσίν μου.

Φραγκῖσκος Χαλκὶν. S. T.

Τῆς 'Εταιρείας τῶν Βολλανδιστῶν ἐν Βρυξέλλαις.

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΔΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

I. Σπουδαί. Τὰς γυμνασιακάς μου σπουδὰς διήκουσα ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ τῷ Β' Βαρβακείῳ, εἶτα ἐνεγράφην εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Μετὰ διετὴ φοίτησιν μετενεγράφην εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησα τῷ 1912 καὶ τῷ 1915 διωρισθὴν καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ 1923, ὅτε ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἠναγκάσθην νὰ παραιτηθῶ ἀπο τοῦ Γ' Γυμνασίου. Μεταβὰς εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὄρος διηύθυνα ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ Κοινοτικά καὶ ἐπετυχόν νὰ συντελεσθῶσι πολλὰ τὰ καλὰ καὶ ἡ Ἀθωνιάς σχολή, ἐν ἣ καὶ ἐδίδαξα. Τῷ 1935 ὑποβαλὼν τὴν ἐνοῖσίμὸν μου διατριβὴν «Ἡ Μουσχοπόλις καὶ ἡ Νέα Ἀκαδήμεια αὐτῆς, ἡ καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων καὶ ἡ ἐγγραμματίσις τῆς γλώσσης αὐτῶν», ἀνεκηρύχθην παμψηφεί διδάκτωρ τυχὼν τοῦ βαθμοῦ ἄριστα.

II. Ἐπιστημονικὴ δρασίς. Ἀπὸ 30ετίας ἀναδιφῶ τὰς χειρογράφους βιβλιοθήκας τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅπως καὶ τὰς τῶν Μετεώρων, τῆς Ἐθν. βιβλιοθήκης, τῆς Βουλῆς κλπ. ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Τῶν ἐν αὐταῖς ἐρευνῶν προϊόντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι αἱ ἐκδεδομένα καὶ κατωτέρω σημειούμενα συγγραφαὶ 16 καὶ ἐπιστημονικαὶ διατριβαὶ 30. Ἀλλ' αἱ δημοσιεύσεις αὗται εἶναι ἐλάχιστον μέρος τῶν ἐμῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἐργασιῶν, ὧν χάριν ἠναγκάσθην νὰ καταφύγω καὶ εἰς κώδικας τῆς Πάτμου καὶ τῶν Εὐρώπῃ βιβλιοθηκῶν, αἵτινες μένουσιν ἀνέκδοτοι. Τούτων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἐξῆς ἔτοιμοι σχεδὸν πρὸς ἔκδοσιν ἀπὸ 20ετίας παρασκευαζόμεναι καὶ περιλαμβάνουσαι ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 12.000 σελίδας.

A'. Ἱστορικὰ καὶ Βυζαντιολογικά.

1. Ἱστορία τοῦ Ἀθῶ εἰς τρεῖς τόμους.
- 2 Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ τόμοι τρεῖς
Μόνον ὁ πρῶτος ἐξεδόθη (βλ. Ἀναγραφὴ ἀριθ. 1).
3. Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Μεγίστης Λαύρας, περὶ τὰ 300 χρυσόβουλβα, σιγίλλια, πατριαρχικά γράμματα, φερμάνια κ.λ.π.
4. Κώδιξ Ἀδελφαταρίων τῆς μονῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ ΙΔ'—ΙΕ' αἰῶνος, περιέχων μοναστηριακάς πράξεις περὶ ἐκχωρήσεως τῶν κελλίων καὶ καθισμάτων εἰς ἀδελφούς. Ὁ κώδιξ εἶναι πολύτιμος ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως· διότι εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν σωζομένων τοιούτων ἐν Ἀθῶ καὶ διαλαμβάνει περὶ πολλῶν ἀρχιερέων καὶ λογίων τοῦ Βυζαντίου καταφυγόντων αὐτόσε μετὰ τὴν πτώσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ κείμενον σχολιάζεται πολυειδῶς.
5. Διήγησις περὶ τῶν εἰς Ἀθῶ τὸ πάλαι ἐπιδραμόντων Βλάχων

καὶ περὶ τῶν ἐπιστολῶν Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ Νικολάου Πατριάρχου.

6. Ἱστορία τῆς Προβάτας καὶ Ἀμαλφηνούς καὶ τῶν ἄλλων κελ-
λίων τῆς Λαύρας μετὰ παραθέσεως τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ ἀρ-
χαίων ἐκχωρητικῶν ὁμολόγων (εἶναι ἐν ὅλῳ 50 κελλία ἤτοι μονύδρια).

7. Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῶν Μονῶν τοῦ Ἁθῶ μὴ συμπε-
ριληφθέντων ἐν τοῖς τοῦ Λάμπρου Καταλόγοις, τόμος Β'.

8. Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῶν θεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

9. Ἱστορία τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας (960—1935).

10. Ἱστορία τῆς ἐν Ἁθῶ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου.

11. Τὸ πολυθρύλητον ζήτημα τῆς ἀγορᾶς τῶν Καρυῶν. Ἱστορία
καὶ ἐπίσημα ἐγγράφα.

12. Ἱστορία τῆς ἐν Ἁθῶ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου.

13. Ἱστορία τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει Μονῆς τοῦ Καρακάλου.

14. Ἱστορία τῆς ἐν Μακεδονία Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης.

15. Ἱστορία τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

16. Συλλογὴ ἐπιγραμμάτων βυζαντινῶν θρησκευτικοῦ περιεχομένου,
τοῦ Νεοφύτου Προδρομικοῦ καὶ ἄλλων εἰς βυζαντινὰ μέτρα.

17. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς
Ἀχρίδος.

18. Περὶ τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλληνισμοῦ

(συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Βαλκανικῶν λαῶν).

19. Μιχαὴλ Δούκα Ἀποκαύκου, Λόγος περὶ βασιλείας

(ὁ συγγραφεὺς παρ' οὐδενὸς μνημονεύεται).

20. Περὶ τῆς διασπορᾶς τῶν Σουλιωτῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ.

21. Κατάλογος ἐπισκόπων καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μεταβολῆς τῶν
θρόνων τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος.

22. Ἱστορία τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

23. Ἱστορία τῆς ἐν Βοιωτίᾳ μονῆς τοῦ Σαγματᾶ.

24. Περὶ τῶν κορυφαίων τῶν Ἡσυχαστῶν ἐν Ἁθῶ καὶ τῆς Σκήτης
τοῦ Μαγουλά ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς μονῆς Ἰβήρων.

25. Περὶ Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου ἐξ ἀνεκδότων πηγῶν.

26. Ἀρχὴ καὶ ἔννοια τῆς γεωργίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις

(μέρος μόνον ἐδημοσιεύθη βλ. Ἀναγρ. ἀριθ. 22).

27. Ἡ μεγάλη λιτανεὶα τοῦ Πρωτάτου καὶ ἡ περιφορὰ τῆς εἰκόνης
τοῦ Ἀξιον ἐστὶν (ἐξ ἀνεκδότου κώδικος).

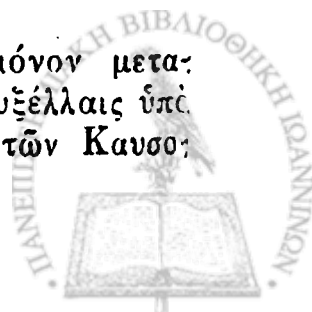
28. Τὰ κειμήλια τοῦ Πρωτάτου καὶ τῶν Πατριαρχείων κατὰ τὰ
τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

29. Τὰ πάτρια τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Β'. Βιογραφίαι.

30. Βίοι Ἀγιορειτῶν ἀγίων, ὧν τινων ἐξεδόθησαν μόνον μετα-
φράσεις εἰς ἀπλοελληνικὴν (τούτων δημοσιεύονται ἐν Βρυξέλλαις ὑπὸ
τῶν Βολλανδιστῶν οἱ τῶν ἀγίων Μαξίμου καὶ Νήφωνος, τῶν Κανσο-
καλυβιτῶν) (βλ. Ἀναγραφὴ, σ. 30—31).

31. Βίος Νεοφύτου διδασκάλου τοῦ Κανσοκαλυβίτου.

32. Βίος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρους μετ' ἀνεκδότων ἐπιστολῶν.

33. Βίος, δοῦσις καὶ ἐπιστολαὶ Ἀλεξ. Λυκούργου ἀρχιεπισκόπου Σύρου καὶ Τήνου.

Ἐδημοσιεύθη μόνον μέρος ἐν Θεολογίᾳ (βλ. Ἀναγραφὴ ἀριθ. 28).

34. Βίος καὶ συγγράμματα ἀνέκδοτα Μακαρίου Μακρῆ ἡγουμένου τῆς ἐν Κων/πόλει Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος.

35. Βίος καὶ συγγράμματα ἀνέκδοτα Δημητρίου Χατζηπολυζῶ Ἀγραφιῶτου, διδασκάλου ἐν Τεργέστη.

36. Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος ὡς ἱατρὸς καὶ βοτανολόγος.

37. Βίος Θεοδωρήτου προηγουμένου Λαυριώτου, τοῦ Ἰωαννίτου.

Γ'. Λεξικογραφικὰ καὶ Γλωσσολογικά.

38. Τὰ βοτανικὰ γλωσσάρια 25 τὸν ἀριθμὸν δίγλωττα καὶ πολὺγλωττα (καὶ εἰς 8 γλώσσας) κατὰ διαφόρους κώδικας ἀπὸ τοῦ Ζ'—ΙΘ' αἰῶνος χρονολογούμενα (βλ. Διοσκορίδαιοι μελέται καὶ ὁ λαυριωτικὸς κώδιξ κ. τ. τ., σ. 43—52 ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν βοτανικῶν τούτων γλωσσικῶν). Ἰνι πιρτσκευάσω ταῦτα πρὸς ἔκδοσιν ἡναγκάσθην νὰ διεξέλθω πᾶσαν σχετικὴν πρὸς αὐτὰ ἐργασίαν, ὥστε ἐκ τῶν μελετῶν τούτων ἀπειφλέσθῃ τὸ

39. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Βοτανικῆς, γεωπονίας, ἱατρικῆς, φαρμακολογίας, ἀλχημείας, ὀρυκτολογίας καὶ τῶν συναφῶν ἐπιστημῶν.

Ὡς πηγὰς καὶ βοηθήματα εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦτο ἔχω περὶ τὰ 3000 συγγράμματα. Ἡ βιβλιογραφία τούτων ἀποτελεῖται ἐκ 15 τυπογρ. φύλλων.

Ὡς εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦτο ἐξεπόνησα τὸ ἐξῆς ἔργον:

40. Τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν καὶ ἡ ἀξία τῶν πηγῶν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις ἡμῶν (10 τυπογρ. φύλλα). Ὡς βοήθημα διὰ τὰ συνώνυμα τῶν φυτῶν, ὧν ἔχω συλλέξει ὁλόκληρον τὸν θησαυρὸν, μετέφρασα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τὸ περισπούδαστον βιβλίον τοῦ Β. κτορος Hehn, Kulturpflanzen und Haustierte κ. τ. λ. μελέτη γλωσσολογικὴ (ἐξεδόθη μόνον ἡ εἰσαγωγὴ βλ. Ἀναγραφὴ ἀριθ. 21).

41. Λεξιλόγια διάφορα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῆς νήσου Ἰμβρου, τῆς Μεσσηνίας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

42. Συλλογὴ λέξεων Ἀλβανικῶν ἀπαντωμένων καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ.

Δ'. Λαογραφικά.

43. Πλήρης συλλογὴ τῶν βυζαντινῶν αἰνιγμάτων μετὰ παρατηρήσεων περὶ τῆς σημασίας καὶ προελεύσεως αὐτῶν, τῶν μέτρων καὶ τ. τ.

44. Συλλογὴ βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων χρησμῶν.

45. Συλλογὴ μαγειῶν τῶν βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων χρόνων.

46. Ἀλβανικὴ Λαογραφία (κυρίως ἄσματα καὶ διηγήματα).

47. Τὰ ἱατροσόφια (περιγραφὴ 50 περίπου ἐξ αὐτῶν καὶ ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου μετ' ἀποσπασμάτων τῶν πλέον περιέργων).

Ε'. Ἐκκλησιαστικά καὶ Θεολογικά.

48. Περί τοῦ εἴδους τῆς θεοπνευστίας τῶν Ἀγίων Γραφῶν.

Τὸ ζήτημα εἶναι ἄλυτον ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ. Διακρίνω ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ δύο στοιχεῖα, τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον. Τὰ σπουδαιότερα τῆς πραγματείας πορίσματα ἐξέδωκα ἐν ταῖς Ἀλβανικαῖς μελέταις (σ. 136—151. βλ. Ἀναγρ. ἀριθ. 8).

49. Ἱστορία τῶν σχέσεων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μέχρι σήμερον, καὶ περὶ τῶν πρὸς ἔνωσιν ἀποπειρῶν.

50. Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου Κατηχήσεις ἀνέκδοτοι μετὰ πλήρεις περιγραφῆς καὶ ἐλέγχου τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθεμένων.

51. Περί παραδείσου, ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ πραγματεία.

52. Συλλογὴ πλήρης τῶν διστίχων ἱαμβικῶν τοῦ μηνολογίου Χριστοφόρου τοῦ Μιτυληναίου (ἐπὶ τῇ βάσει δύο σωζομένων ἀρχαίων κωδικῶν ἐν συνεχείᾳ περιεχόντων αὐτά, πρὶν ἢ διασπαρῶσιν εἰς τὰ εἰς τὰ ἔντυπα Μηναῖα, ἐν οἷς τὰ πλεῖστα εἶναι ἐσφαλμένα).

ΣΤ'. Φιλοσοφικά.

53. Πραγματεία φιλοσοφικὴ περὶ Θεοῦ, ψυχῆς καὶ κόσμου.

54. Περί ἀθανασίας ψυχῆς.

55. Πραγματεία περὶ τῆς Ἱστορίας ὡς ἐπιστήμης.

Οἱ ἱστορικοὶ νόμοι καὶ τὸ σύστημα τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας ἀπορρίπτονται νῦν ὑπὸ τῶν ὀρθολογιστῶν ἐρευνητῶν τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, καὶ ἀποδέχονται οὗτοι τὴν Ἱστορίαν ὡς ἀναγκαστὴν ἀπλῶν συμβεβηκότων, ὥστε καταντᾷ νὰ ἀρνῶνται αὐτὴν ὡς ἐπιστήμην. Ἡ ἡμετέρα ἀνακάλυψις σπουδαίου νόμου φυσικοῦ καὶ κοσμολογικοῦ ἐδραιώνει τὴν Ἱστορίαν ὡς ἐπιστήμην καὶ συμβιβάζει τὰ διάφορα φαινόμενα πρὸς τὴν πορείαν τοῦ κόσμου.

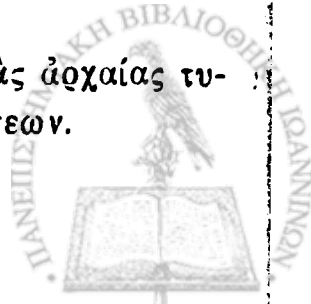
Ζ'. Διάφορα.

56. Βιβλιογραφία Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας.

Ἐξεδόθη μόνον τὸ ἡμῖς τῆς ὕλης (βλ. Ἀναγρ. ἀριθ. 5).

57. Περίπλους τῆς Μεσογείου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Ἡ γεωγραφία αὕτη εἶναι σπουδαία διότι ἔχει καὶ τὰς ἀρχαίας τυπωνυμίας παρὰ τὰς νέας μετ' ἀρχαιολογικῶν παρατηρήσεων.

14. Κύριλλος προηγούμενος Λαυριώτης χρονογράφος ὁ Κορωναῖος, Πελοποννήσιος ἐκ Μικρομάνης τῶν Καλαμῶν. Ἀθῆναι, τύποις Ἀλευροπούλου, 8ον, σ. 160.

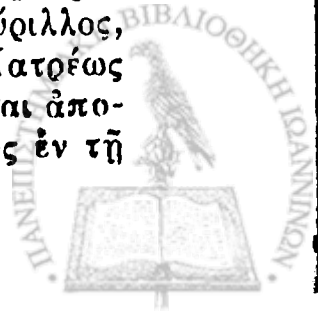
Οὐδεμία μονογραφία ἔχει γραφῇ περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν λογίων Ἀγιορειτῶν. Διὰ ταύτης πρῶτος διενοήθη νὰ ὑποδείξω τὰς πηγὰς καὶ τὴν μέθοδον, καθ' ἣν δέον νὰ ἐξετασθῇ καὶ κριθῇ ὁ Ἀγιορείτης λόγιος. Βεβαίως ὁ Κύριλλος, μὴ τυχὼν ἀρτίας μορφώσεως, δὲν δύναται νὰ ταχθῇ μετὰ τῶν πρώτων, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐνέχει μεγαλητέραν ἀξίαν, διότι δι' αὐτομαθείας ἀνεδείχθη τοσοῦτος παραγωγικὸς εἰς ἔργα.—καὶ τοιοῦτοι ὑπάρχουσι πολλοὶ Ἀγιορεῖται καθεύδοντες εἰς τὰς κονιορτοβριθεῖς βιβλιοθήκας.— Αἱ σπουδαὶ αὐτοῦ εἰς Σίῳνον, Πάτμον, Σμύρνην καὶ Ἀθῶνα (σ. 5—9) πιστοποιοῦσι τὸν πρὸς μάθησιν ὀργασμὸν αὐτοῦ. Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν ἦν ἐγγραφὴ οὕτως εἰπεῖν εἰς Πανεπιστήμιον, ὅθεν μετεκλήθη ὡς καθηγητὴς εἰς Ἰάσιον (σ. 9—11).

Τὰ διάφορα αὐτοῦ ταξίδια εἰς Τουρκίαν, Βλαχίαν, Βενετίαν κ. ἄ. ἐπολλαπλασίασαν τὰς γνώσεις αὐτοῦ καὶ ἀνέδειξαν χρησιμώτατον περιηγητὴν (κεφ. Γ'). Ἡ ἐν τῇ Μονῇ διατριβὴ παρέσχε τὸν καιρὸν νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἐκκλ. ποίησιν καὶ εἰς μεταφράσεις βίων ἁγίων, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπιγραμματικὴν ἀρκεούντως καλῶς (Κεφ. Δ' καὶ Ε').

Ὑπῆρξε δὲ ὁ Κύριλλος ἐγκυκλοπαιδικώτατος καὶ βιβλιοφάγος διότι δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν πλουσίαν τῆς Λαύρας βιβλιοθήκην, ἀλλ' ἐμελέτησε καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ *Κῆπος χαρίτων* αὐτοῦ (κεφ. Σ').

Ἀλλὰ τὸ κύριον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ *χρονογραφία*, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ἀσχοληθέντων μετὰ τὴν ἄλωσιν ἰδίως διὰ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν. (σ. 69 ἑ.). Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Τουρκογραφικῆς τοῦ Κρουσίου τὸ Χρονικὸν τοῦ Κυρίλλου εἶναι *ἐκκλησιαστικὴ ἅμα καὶ πολιτικὴ ἱστορία*, ὡς συνέχεια τοῦ Μανασσῆ, οὗ ἐμιμήθη καὶ τὰ μέτρα καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ 1793 (βλ. Κεφ. Β', σ. 66 ἑ.). Ἀλλ' ὁ Κύριλλος διακρίνεται καὶ διὰ τὸν πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων ζῆλον αὐτοῦ, ὅστις ἐξωθεῖ αὐτὸν καὶ εἰς ὀλισθήματα γλώσσης κατὰ τοῦ πάπα (σ. 21—27). Ἰδίως ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ κριτικὰ αὐτοῦ σχόλια εἰς τὸν Μελέτιον Ἀθηνῶν καὶ ἄλλους χρονογράφους βυζαντινοὺς καὶ συγγραφεῖς.

Παραμερῆς πρὸς τὴν χρονογραφίαν εἶναι καὶ ἡ ἐν τῷ ἀρχεῖφ τῆς Λαύρας ἔρευνα αὐτοῦ καὶ ἡ τακτοποίησις αὐτοῦ καὶ καταγραφὴ τῶν χρυσοβούλλων καὶ σιγιλλίων ἐν ἰδίῳ κώδικι μετὰ σχολίων καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων ὡς καὶ μετὰ τῶν πανομοιότηπων αὐτοκρατορικῶν ὑπογραφῶν. *Εἶναι ὁ πρῶτος τοῦ Ἀθῶ ἀρχιεπισκόπου καὶ ὁ πρόδρομος τῶν βυζαντιολόγων* (σ. 36—65). Τοιοῦτος ὁ ἡμέτερος Κύριλλος, ὃν ἐπακριβῶς πλέον διαχωρίζομεν ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ Πατρώως (σ. 27—30) καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ μονογραφία ἡμῶν. Αὕτη στηρίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς *ἰδιογράφους αὐτοῦ κώδικας*, ἀποκειμένους ἐν τῇ Λαυριωτικῇ βιβλιοθήκῃ.

15) Τὰ κημειλαρχεῖα καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθῶ μόνῃς Μεγίστης Λαύρας. Ἡ παροῦσα κατάστασις αὐτῶν (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΙΑ' τόμ. τῆς Ἑπετηρίδος τῆς ἑταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν, Ἀθῆναι 1935 σ. 306—345 θον).

Ἡ πραγματεία, αὕτη εἶναι κατὰ πάντα πρωτότυπος· διότι οὐδεὶς οὐδὲν ἔγραψε περὶ τούτων. Ὡς Ἀγιορείτην ἀνέκαθεν μὲ ἀπησχόλησε ἡ περιφρούρησις τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως πολλάκις ἐζήτησα νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἐκ τῆς ἀσυγγνώστου ἀδιαφορίας κινδύνων κατελθῶν καὶ εἰς τὸν Τύπον.¹⁾ Ὡς ἀναμειχθέντος εἰς τὴν διοίκησιν, πάντες γνωρίζουσι τὰς ἐπὶ τούτῳ προσπάθειάς μου, ὅτι διὰ νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν ἐξέδωκα τὰ Ἀγιορειτικὰ ἀρχεῖα καὶ τὸν κατάλογον τοῦ Οὐσπένσκη²⁾.

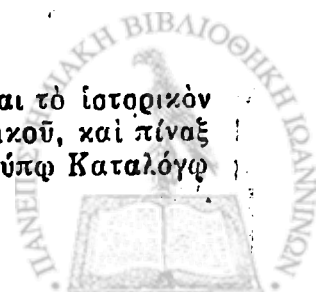
Αἱ πλείονες τῶν Μονῶν κατώρθωσαν νὰ καταγράψωσιν, ἔστι καὶ ἀπλῶς τὰ κειμήλια, τὰς εἰκόνας, τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τὰ ἐντυπα βιβλία. Ἐκ τῶν δυστροπούντων δυστυχῶς εἶναι ἡ Μεγίστη Λαύρα, ἡ εἰς αὐτὰ πλουσιωτέρα. Ἰνα δὲ ἐκβιάσω αὐτήν, ἀφοῦ αἱ συμβουλαί μου ἤχησαν εἰς ὅτα μὴ ἀκούοντων, συνέταξα τὴν διατριβὴν ταύτην. Καὶ ἐν πρώτοις περὶ τῶν ἐγγράφων ὑποβάλλω σχέδιον κατατάξεως διαιρῶν αὐτὰ εἰς 22 κατηγορίας (σ. 306 - 316). Αἱ ἀπὸ 150 ἐτῶν καὶ ἐξῆς γενόμεναι ἀπόπειραι πρὸς κωδικοποίησιν αὐτῶν, οὐδὲν ὠφελοῦσι σήμερον, εἰ μὴ ὡς φιλολογία (σ. 316 - 22). Εἰς τὸ Β' μέρος περὶ τῶν χειρογράφων ἀναφέρω τὰς γενομένας ὑπὸ Φράγκων καὶ Ρώσων διαρπαγὰς διὰ τὴν ἔλλειψιν καταλόγων. Ἐν Λαύρᾳ ὑπάρχει λαμπρὸς ὁ τοῦ Χρυσοστόμου ἀλλ' ἀντὶ τοῦτου ἐξετυπώθη ἄλλος, ὃν ἀποδεικνύω ἀπόβλητον διὰ τὴν ἀτελεῖαν τῶν κωδίκων περιγραφὴν καὶ τὰ τερατώδη σφάλματα, καὶ δὴ περὶ τὴν χρονολογίαν αὐτῶν (σ. 325—30).³⁾ Περιγράφω δὲ τρεῖς νέους κώδικας (σ. 330—33), ἃν' ἀποδείξω ὅτι δὲν περιελήφθησαν πάντες. Καὶ εἰς τὰ ἐντυπα, ὧν πολλὰ τὰ ἀρχέτυπα, ἡ αὕτη κατάστασις, λεηλατουμένων διαρκῶς τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν ἀποβιούντων προϊσταμένων (σ. 337—9). Ἐν τέλει εἰσάγεται ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ πλουσιώτατον σκευοφυλάκιον, οὗ περιγράφομεν τὰ σπουδαιότερα κειμήλια. Ἡ ἔλλειψις καταλόγου καθιστᾷ δυσχερῆ τὸν ἔλεγχον ἐνταῦθα, οὐδεὶς γνωρίζει πόσα ὑπῆρχον καὶ πόσα πωλοῦνται καθ' ἑκάστην (βλ. σ. 339-45), παρ' ὅλα ταῦτα εἶναι θαῦμα πῶς ἐσώθησαν καὶ αὐτά.

16) Τὰ Λειτουργικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας βιβλία, αἱ πρὸς ἀναθεώρησιν γενόμεναι ἀπόπειραι, αἱ ἔγκριτοι διορθώσεις, οἱ ἀρ-

1) Βλ. ἀνωτ. ἀρ. 23' 26, 38, σ. 24, 25, 28.

2) Αὐτ. ἀρ. 3, σ. 8.

3) Εἰς τὸν ἐπόμενον τόμον τῆς Ἑπετηρίδος καταχωρισθήσεται τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Καταλόγου, περιγραφὴ δὲ τοῦ Χρυσοστομικοῦ, καὶ πίναξ πάντων τῶν κεχροτισμένων κωδίκων, εἰς οὓς ὑπεβλήθη ἐν τῷ ἐν τύπῳ Καταλόγῳ αὐθαίρετος χρονολογία κατὰ αἰῶνας διαφέρουσα.

χαῖτοι *Οἴκοι καὶ τὰ ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις λείψανα αὐτῶν. 'Ιεροσόλυμα 1935, 8ον. σ. 240* (ἰνάτυπον ἐκ τῆς Νέας Σιών ἀτελές).

Ἡ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐσχάτως ἀνέθετο εἰς ἐπιτροπὴν ἐδρεύουσαν ἐν Ἀθήναις τὴν ἀναθεώρησιν τῶν Λειτουργικῶν βιβλίων. Ἵνα παρίσχω τὸν ἑαυτὸν μου προέβην εἰς τὴν σύνταξιν τῆς δε τῆς συγγραφῆς ἐπιστῶν ἐν προοιμίῳ τὴν προσοχὴν τῶν ἐπαϊόντων εἰς τὰ δύο μεγάλα θρησκευτικὰ κέντρα, τὸν Ἀθῶ καὶ τὸν Ἀγιον Τάφον. Εἰς τὸ πρῶτον οἱ μοναχοὶ ἀπὸ 200 ἐτῶν καὶ πλέον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωζομένων κωδίκων ἐξεπόντησαν διαφόρους διορθώσεις, ὧν αἱ μὲν ἐχορηγησασθῆσαν κατὰ τὰς ἐκτυπώσεις, ἄλλαι δὲ οὐχί. καὶ οὗτοι εἶναι *Παχώμιος ὁ Ρουσάνος, Καيسάριος ὁ Δαπόντες καὶ Διονύσιος ὁ Καλλιπολίτης*. (σ. 1—8). *Ὁ Κοντλουμουσιανὸς Βαρθολομαῖος* εἰς τὴν γνωστὴν ἔκδοσιν εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς διορθώσεις τοῦ *Δωροθέου Βουλισμά* πεφιλοπονημένας πιθανῶς ἐν Ἀθῶ καὶ τὰς τοῦ *Ἀνδρέου Ἰδρωμένου* (σ. 8—17).

Ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διωρίσθη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἣς συμμετεῖχον καὶ οἱ Ἀγιορεῖται *Πρεκόπιος ὁ Δενδρηνὸς καὶ Δεόντιος ὁ Καισαρεύς*. Ὁ πρῶτος ἐπετέθη σφοδρῶς κατὰ τοῦ Βαρθολομαίου ὡς διαφθείραντος τὰ κείμενα. ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα ἀνέτρεψεν εὐκόλως ὁ δεύτερος συμμαχήσαντος καὶ τοῦ *Σαμουήλ Κυπρίου*. Ἀλλ' ὁμολογουμένως καὶ ἡ ἔκδοσις αὕτη φέρει πολλὰς κῆρας ὡς καὶ αἱ μετὰ ταῦτα δι' ἀμέλειαν τῶν ἐκδοτῶν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τῶν παλαιότερων ἐκδόσεων προΐσταντο ἄνδρες φιλογενεῖς καὶ σπουδαῖοι ἐν τοῖς γράμμασιν (σ. 17—33).

Νέα ἔκδοσις ἠκολούθησε ἡ ὑπὸ τῆς *Πνευματικῆς Ἐπιτροπῆς* παρασκευασθεῖσα τῷ 1843 ἐν Κ/πόλει. Εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ὁ *Κεραμεὺς* διὰ τοῦ *Σχεδιάσματος* αὐτοῦ ἔπεισε τὴν Ἐκκλησίαν, ἵν' ἀποναταστήσῃ τὰ κείμενα ἐπὶ τῇ βίσει ἀρχαίων χειρογράφων ἀποδείξας τὸν ἐν τοῖς ἐντύποις κυκεῶνα. Τὰς προσπάθειας *Ἀνθίου τοῦ Ζ'* ἐξιστορῶ ἐν ἐκτάσει, ἀλλὰ καὶ αὗται εἰς οὐδὲν κατέληξαν (σ. 34—66). Ἀλλ' ἡ ἐκ Λαυριωτῶν ὁρυσθεῖσα ἐπιτροπὴ, καὶ δὴ ὁ *Ἀλέξανδρος καὶ Χρυσόστομος*, προσήνεγκον οὐ μικρὰν συμβουλὴν εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν Μηναίων (σ. 67—75). Ἐτερος Λαυριώτης ὁ πνευματικὸς *Μεθόδιος* κατώρθωσεν ἔργον γιγαντιαῖον, τὴν ἀντιβολὴν σχεδὸν πάντων τῶν βιβλίων πρὸς ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ ἔκδόσεις συμπεριλαβὼν καὶ τὰς τοῦ *Καλλιπολίτου* διορθώσεις καὶ συμπληρώσας πλείστας ἀκολουθίας καὶ νέας τοιαύτας συγκαταρτῶσας εἰς δύο μεγάλους κώδικας. Καὶ ὁ *Διονυσιάτης Χρυσόστομος* ἐποίησατο πολλὰς κριτικὰς παρατηρήσεις. Τοιοῦτον τὸ Α' μέρος τὸ ἱστορικόν.

Εἰς τὸ Β' μέρος περιλαμβάνομεν πάσας τὰς μέχρι τοῦδε διορθώσεις ἐκ τῶν ἐντύπων καὶ τινων χειρογράφων, καὶ δὴ ἐκ τῶν ἀρχαίων εἰληταρίων τῆς Λαύρις ἀντιβληθέντων ὑπὸ τοῦ *Λαυριώτου Γερμανοῦ* ἱεροδιακόνου.

Καὶ εἰς τὸ Γ' μέρος περιγράφομεν τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας

Οἴκους ἀνερχομένους εἰς ὑπερδιακοσίους, συμπληροῦμεν ἐξ αὐτῶν τὰ ἐν τοῖς Ὁρολογίοις ἑλλείποντα Κοντάκια, καὶ ἀποδεικνύομεν τί διεσώθη ἐκ τῶν ἀρχαίων Οἴκων ἐν τοῖς σήμερον ἐν χρήσει ἐπ' ἐκκλησίας ὕμνοις. Ἐτέλει ἐπισυνάπτομεν πλήρη βιβλιογραφίαν.

Βιβλιοκρισία τοῦ κ. Ἑμμ. Ἑμμανουήλ, καθηγητοῦ τῆς Φαρμακολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἰδιαζόντως ἀσχολουμένου καὶ περὶ τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης ταύτης. (Ἀρχεῖα Φαρμακευτικῆς, τευχ. 5, Ἀθῆναι 1935, σ. 160:

Εὐλόγιου Κουρίλα Λαυριώτου. Διοσκορίδαιοι μελέται καὶ ὁ λαυριωτικὸς Διοσκορίδης. Ἀθῆναι 1935, σελ. η', 120.

Νέαν περισπούδαστον μελέτην ἐμφανίζει ὁ ἐρμηίτης τοῦ Ἀθῶνος, ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τοῦ ἀσκητισμοῦ καὶ τόσων ἄλλων ἱστορικῶν πραγματειῶν, ἑλλογιμώτατος Εὐλόγιος Κουρίλας. Ὁ φιλόλογος καὶ ἐρευνητὴς οὗτος μετ' ἀξιοθαυμάστου προσοχῆς διεξέρχεται ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ βιβλίου του τὰ περὶ τῆς ἀξίας τῶν Διοσκοριδείων μελετῶν, περὶ τῶν ἐκδόσεων, ὑπομνημάτων καὶ μεταφράσεων. Κρίνει καὶ συγκρίνει τὰς τελευταίας ἐκδόσεις ἰδίᾳ τῶν Sprengel (1830) καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ M. Wellmann (1907—1914), ἀναγράφει τὰ παραλειφθέντα κεφάλαια καὶ καταλήγει εἰς σαφεῖς ὑποδείξεις καὶ εἰς τολμηρὰν κριτικὴν, οὐχὶ βεβαίως εἰς ὄφελος τοῦ τελευταίου ἐκδότου. Ἀκολουθοῦσιν ἡ περιγραφή τῶν διαφορῶν κωδίκων τοῦ Διοσκορίδου, τοῦ γνησίου καὶ νόθου Διοσκορίδου, καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ λαυριωτικοῦ κώδικος, ὃν θεωρεῖ τὸν σπουδαιότερον. Ὅμοίως εὔρηνται τὰ περὶ βοτανικῶν γλωσσαρίων ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου μέρους καὶ παρατίθεται συγκριτικὸς κατάλογος τῶν ἐκδόσεων Sprengel καὶ Wellmann. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει περιγράφεται λεπτομερῶς ὁ λαυριωτικὸς Διοσκορίδης ἀναγραφομένων πάντων τῶν τίτλων τῶν κεφαλαίων του. Τὸ ἔργον τοῦ ἀκουράστου ἱστορικοῦ ἀποτελεῖ σημαντικὴν συμβολὴν οὐ μόνον ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀξίαν πάσης προσοχῆς καὶ ἰδιαιτέρας συστάσεως πρὸς πάντας τοὺς ἀσχολουμένους ἐν τῷ ἱστορικῷ τούτῳ κλάδῳ.

Διορθωτέα. Ἐν τῷ *Θεοκλείῳ Πολυεῖδῃ* (ἀρ. 4, σ. 9) προστεθέντος καὶ τοῦ τελευταίου, εἰσαγωγῆς καὶ πίνακος περιεχομένων, αἱ σελίδες εἶναι ια', 306... Κατωτέρω σ. 29 ὁ ἀριθ. 40 ἐτέθη δῖς, ὅθεν διορθ. τὸ 40, 41, 42, εἰς 41, 42, 43.

